

ПРОГРАМА СПРИЯННЯ ПАРЛАМЕНТУ УКРАЇНИ

**ЗАКОНОТВОРЧІСТЬ:
ОСНОВНІ АСПЕКТИ
ЗАКОНОДАВЧОГО
П Р О Ц Е С У**

Київ - 2006

Програма сприяння Парламенту України університету Індіани (ПСП) за підтримки USAID спрямовує свою діяльність на досягнення трьох основних цілей:

- впровадження ефективного та демократичного внутрішнього порядку роботи ВР;
- покращення співпраці між законодавчою та виконавчою гілками влади;
- підвищення рівня доступу громадян до законодавчого процесу та забезпечення зворотного зв'язку між громадянами та Парламентом.

Додатковим завданням на короткотерміновий період є сприяння законодавчому опрацюванню проектів, спрямованих на подолання корупції, наближення українського законодавства до вимог міжнародних протоколів та законопроектів, що стосуються адміністративної реформи.

Ця публікація здійснена за підтримки, наданої Відділом демократії і врядування Місії USAID в Україні, Молдові та Беларусі відповідно до умов гранту №121-A-00-03-00008-00.

Загальна редакція і упорядкування: Нечипоренко Л.О., Крижанівський В.П.

Коректура і літературна редакція: Дирда О.Б.

Дизайн і макет: Москаленко О.М.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
Розділ 1. ПОНЯТТЯ ТА СТАДІЇ ЗАКОНОДАВЧОГО ПРОЦЕСУ	7
Розділ 2. ПРОЦЕДУРА ВНЕСЕННЯ ЗАКОНОПРОЕКТУ НА РОЗГЛЯД ВЕРХОВНОЇ РАДИ.....	10
Нормативна база.....	10
Законодавча ініціатива.....	10
Оформлення законопроектів.....	11
Друкування законопроектів	14
Супровідні документи	15
Альтернативні законопроекти.....	16
Реєстрація законопроекту	17
Відмова в реєстрації законопроекту	17
Розгляд законопроектів та законодавчих пропозицій керівництвом Верховної Ради	18
Справа законопроекту	19
Попередній розгляд законопроектів у комітетах	21
Надання законопроектів народним депутатам.....	22
Експертиза законопроектів	23
Повернення законопроекту суб'єкту права законодавчої ініціативи	24
Зняття законопроектів з розгляду	25
Відкликання законопроектів	25
Відхилення законопроектів	26
Включення законопроектів до порядку денного сесії	27
Розділ 3. ПРОЦЕДУРА РОЗГЛЯДУ ЗАКОНОПРОЕКТІВ ВЕРХОВНОЮ РАДОЮ	28
Підготовка та розгляд законопроектів у першому читанні.....	29
Підготовка та розгляд законопроекту у другому читанні	33
Підготовка та розгляд законопроектів у третьому читанні	
Підготовка законів до направлення на підпис Президенту України.....	44
Повторний розгляд законів, повернених Президентом України.....	48
Підписання, оприлюднення, опублікування, набрання чинності законом	53
Зберігання прийнятих законів.....	55

Розділ 4. ОСОБЛИВОСТІ ВНЕСЕННЯ ТА ПРИЙНЯТТЯ ЗАКОНУ ПРО ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ	57
Нормативна база	57
Розробка, подання, схвалення Основних напрямів бюджетної політики ..	57
Розробка проекту закону про Державний бюджет України	60
Подання проекту закону про Державний бюджет на розгляд Верховної Ради	61
Представлення проекту закону про Державний бюджет у Верховній Раді	64
Рішення Верховної Ради за результатами представлення проекту закону про Державний бюджет	65
Підготовка Верховною Радою проекту закону про Державний бюджет до першого читання	65
Розгляд проекту закону про Державний бюджет у першому читанні	67
Підготовка проекту закону про Державний бюджет на друге читання	69
Розгляд проекту закону про Державний бюджет у другому читанні	70
Підготовка проекту закону про Державний бюджет на третє читання	72
Розгляд проекту закону про Державний бюджет у третьому читанні	72
ДОДАТКИ (СХЕМИ)	74
Реєстрація та внесення законопроекту на розгляд Верховної Ради	74
Перше читання законопроекту – обговорення основних принципів, положень, критеріїв, структури законопроекту та прийняття його за основу	76
Друге читання законопроекту – постатейне обговорення і прийняття у другому читанні	77
Третє читання законопроекту – прийняття законопроекту, який потребує доопрацювання та узгодження, в цілому	78
Процедура прийняття закону про державний бюджет	79
Розгляд Закону Президентом України Набрання законом чинності	81

ПЕРЕДМОВА

Ця публікація підготована консультантами Програми сприяння Парламенту України університету Індіани (ПСП) В.П.Крижанівським і Л.О.Нечипоренко в рамках серії видань для народних депутатів Верховної Ради України 5-го скликання (2006–2011 р.р.).

Електронні примірники публікацій знаходяться на вебсторінці ПСП <http://www.pdp.org.ua>.

ПСП висловлює щирю подяку за сприяння у підготовці цієї серії працівникам апарату Верховної Ради України, зокрема заступнику Керівника апарату та керівнику Головного організаційного управління апарату Верховної Ради Ясенчуку Ю.В., раднику керівника Апарату Верховної Ради Щербаку Ю.М., керівнику Інформаційного управління апарату Верховної Ради Резванюку В.Я., експертам Лабораторії законодавчих ініціатив, Інституту громадянського суспільства і Центру політико-правових реформ. Велику роботу з упорядкування і наповнення окремих видань цієї серії провели консультанти і працівники ПСП Суслова О.І., Шкарлат Ю.Г., Нечипоренко О.Л., Нечипоренко Л.О., Антощук Л.П. і Гаращенко М.В., наукові співробітники Інституту державного управління і охорони довкілля університету Індіани Крістенсен Р.К., Бієрз Д.Д., Масейко Д., Хмелько І.С. і Монтгомері-Хіпл Д.

ПСП підтримується Агентством США з міжнародного розвитку і спрямовує свою діяльність на досягнення трьох основних цілей:

- впровадження ефективного та демократичного внутрішнього порядку роботи ВР;
- покращення співпраці між законодавчою та виконавчою гілками влади;
- підвищення рівня доступу громадян до законодавчого процесу та забезпечення зворотнього зв'язку між громадянами та парламентом.

Додатковим короткотерміновим завданням ПСП є сприяння розробці проектів законів, спрямованих на подолання корупції, наближення українського законодавства до вимог Європейського Союзу і міжнародних договорів, а також законопроектів, що стосуються адміністративної реформи.

У цій публікації **характеризуються основні етапи законодавчої процедури у Верховній Раді відповідно до положень нової редакції Регламенту Верховної Ради та інших нормативних документів та розглядаються особливості процедури прийняття проекту закону про Державний бюджет України.**

В ній поставлено за мету сприяти народним депутатам України у їх діяльності в якості законотворців. У першому розділі цієї роботи подається **загальна характеристика законодавчого процесу та його стадій.** У другому розділі описуються **порядок оформлення та процедура внесення законопроекту на розгляд Верховної Ради.** Третій розділ стосується **процедури розгляду законопроекту Верховною Радою.** У четвертому розділі описуються **особливості внесення та розгляду Верховною Радою проекту закону про Державний бюджет України.**

Розділ 1

ПОНЯТТЯ ТА СТАДІЇ ЗАКОНОДАВЧОГО ПРОЦЕСУ

ЗАКОНОДАВЧИЙ процес — це нормативно регламентована процедура ухвалення закону, яка складається з окремих стадій — самостійних, логічно завершених етапів і організаційно–технічних дій щодо внесення, розгляду, прийняття (зміни) законів та їх оприлюднення.

В Україні розрізняють:

1. Законодавчий процес стосовно актів, які приймаються всеукраїнським референдумом (регламентується Конституцією та Законом “Про всеукраїнський та місцеві референдуми”);
2. Законодавчий процес стосовно законів, які приймає Верховна Рада. Такий законодавчий процес регулюється Конституцією України, Бюджетним кодексом, розділами IV–V Регламенту Верховної Ради, Положенням про порядок роботи у Верховній Раді із проектами законів, постанов, інших актів Верховної Ради, затвердженим розпорядженням Голови Верховної Ради від 22 травня 2006 року, №428, Положенням про порядок роботи з документами у Верховній Раді України, затвердженим розпорядженням Голови Верховної Ради України від 25 травня 2006 року, №448.

Нижче розглянемо законодавчий процес стосовно законів, які приймає Верховна Рада.

Законодавчий процес у Верховній Раді має низку стадій:

I. Передпроектна стадія (законодавча пропозиція).

Законодавчий процес може розпочинатись внесенням до Верховної Ради законодавчої пропозиції про необхідність врегулювання певного виду суспільних відносин і розробки, у зв’язку із цим, відповідного законопроекту.

II. Проектна стадія.

У випадку внесення до Верховної Ради законодавчої пропозиції:

1. Ухвалюється рішення про підготовку законопроекту, відповідна пропозиція відхиляється або включається до плану законопроектних робіт.
2. Доручається розробити законопроект уряду або постійним комітетам Верховної Ради; для цих цілей можуть створюватися спеціальні комісії, робочі групи у складі депутатів, представників зацікавлених громадських організацій, вчених–юристів та ін.
3. Проводиться розробка законопроекту і його попередня експертиза із залученням зацікавлених організацій, доопрацювання і редагування проекту.

III. Стадія внесення законопроекту на розгляд Верховної Ради (законодавча ініціатива).

Законодавча ініціатива — внесення проекту закону в офіційному порядку до законодавчого органу певними органами чи особами. Відповідно до Конституції України (ст.93), право законодавчої ініціативи в парламенті належить Президенту, народним депутатам, Кабінету Міністрів.

Після внесення законопроекту парламент ухвалює його до розгляду.

IV. Стадія розгляду законопроекту.

Ця стадія складається з обговорення законопроекту і його узгодження, виявлення позицій зацікавлених сторін про проект і одержання їх пропозицій щодо вдосконалення, доопрацювання проекту, ухвалення в порядку першого, другого, третього читання, розгляд альтернативних проектів. У разі необхідності – винесення проекту: а) на обговорення широкого кола кваліфікованих спеціалістів шляхом проведення парламентських слухань, конференцій, “круглих столів” та ін.; б) на всенародне обговорення. Відповідно до Конституції України, законопроекти, визначені Президентом України як невідкладні, розглядаються Верховною Радою позачергово¹.

¹ Конституція України, від 28 червня 1996 року зі змінами від 8 грудня 2004 року, ч.2 ст.93;

V. Стадія ухвалення законопроекту.

Ця стадія складається із ухвалення законопроекту в результаті голосування і підготовка відповідної постанови парламенту про вступ закону в силу. Тексти законів, ухвалених Верховною Радою, підписуються Головою Верховної Ради і невідкладно передаються на підпис Президентові України.

VI. Засвідчувальна стадія.

1. Підписання закону Президентом України в установлені Конституцією строки (15 днів).
2. Вето президента. Президент може скористатися своїм правом відкладального вето і повернути закон зі своїми зауваженнями і пропозиціями Верховній Раді для повторного розгляду. Вето може бути подолано парламентом, якщо під час повторного розгляду закон ухвалюється не менше ніж 2/3 голосів від конституційного складу Верховної Ради (300 голосів). У такому випадку Президент зобов'язаний підписати цей закон і подати його на опублікування протягом 10 днів.

VII. Інформаційна стадія.

1. Включення закону до Єдиного державного реєстру нормативних актів з присвоєнням йому реєстраційного коду.
2. Опублікування закону – друк тексту закону з усіма реквізитами в офіційних виданнях (“Відомостях Верховної Ради України”, газеті “Голос України”).

Розділ 2

ПРОЦЕДУРА ВНЕСЕННЯ ЗАКОНОПРОЕКТУ НА РОЗГЛЯД ВЕРХОВНОЇ РАДИ

НОРМАТИВНА БАЗА

Порядок внесення законопроекту на розгляд Верховної Ради регулюється Регламентом Верховної Ради України (глава 17), Положенням про порядок роботи з документами у Верховній Раді України (ч.ч. 3, 5), Положенням про порядок роботи у Верховній Раді із проектами законів, постанов, інших актів Верховної Ради.

ЗАКОНОДАВЧА ІНІЦІАТИВА

Право законодавчої ініціативи у Верховній Раді належить:

- Президенту України,
- народним депутатам України;
- Кабінету Міністрів України.

Проект закону про надання згоди на обов'язковість міжнародних договорів України вносить Президент України або Кабінет Міністрів України.

Право законодавчої ініціативи здійснюється шляхом внесення до Верховної Ради:

1. **законопроектів** – проектів законів, постанов Верховної Ради, які містять положення нормативного характеру;
2. **проектів актів** Верховної Ради – проектів постанов, резолюцій, декларацій, звернень, заяв, що впливають з установчих, організа-

ційних, контрольних та інших функцій Верховної Ради;

3. **пропозицій до законопроектів** – пропозицій щодо внесення змін до тексту законопроекту (статей, їх частин, пунктів, речень), змін у порядку розміщення, об'єднання розділів, глав, статей, їх частин і пунктів, а також виділення тих чи інших положень в окремі розділи, глави, статті;
4. **поправок до законопроектів** – пропозицій щодо внесення виправлень, уточнень, усунення помилок, суперечностей у тексті законопроекту².

ОФОРМЛЕННЯ ЗАКОНОПРОЕКТІВ

Законопроекти та законодавчі пропозиції мають бути оформлені у такому порядку:

1. Законопроект подається до Верховної Ради за підписом особи, яка має право законодавчої ініціативи або представляє орган, наділений таким правом;
2. Якщо законопроект ініційовано кількома народними депутатами, ініціатором його внесення вважається народний депутат, прізвище (підпис) якого на ньому зазначено першим. У разі, якщо зазначений народний депутат відкликає свій підпис, ініціатором вважається той, чиє прізвище є наступним;
3. Законопроект, щодо якого Верховною Радою приймалося рішення стосовно вимог до його основних положень, принципів чи критеріїв, повинен відповідати цим вимогам;
4. Законопроект, у якому пропонується внести зміни до закону (законів), не може поєднуватися зі змінами до Конституції України. Законопроект може передбачати внесення змін лише до тексту первинного законодавчого акта (закону, кодексу, основ законодавства тощо), а не до закону про внесення змін до цього законодавчого акта;

² Регламент Верховної Ради, затверджений Постановою ВР від 16.03.2006 р. №3547-IV (далі – Регламент), стаття 84;

5. Кожен законопроект повинен містити положення щодо порядку набрання ним чинності;
6. Якщо для реалізації положень поданого законопроекту після його прийняття необхідні зміни до інших законів, такі зміни мають викладатися в розділі “Перехідні положення” цього законопроекту або у одночасно внесеному його ініціатором окремому законопроекті. До законопроекту додається перелік законів та інших нормативних актів, прийняття або перегляд яких необхідно здійснити для реалізації положень законопроекту в разі його прийняття³;
7. До друкованого примірника законопроекту додається його копія в електронному вигляді (комп’ютерний файл);
8. Законопроекти, підготовлені Кабінетом Міністрів, вносяться за поданням Прем’єр-міністра або особи, що виконує його обов’язки, з візами віце-прем’єр-міністра, керівників міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, сфери діяльності яких вони стосуються⁴;
9. Проекти законів, порівняльні таблиці до них оформляються:
 - на папері формату А4;
 - шрифтом Times New Roman;
 - 14 кеглем;
 - через півтора міжрядкових інтервали у форматі *.rtf;
 - документи А4 мають поля: верхнє, нижнє – 2 см, праве – 1,5 см., ліве – 3 см, двосторонні документи друкуються з дзеркальними полями;
10. Найменування виду акта (проект Закону):
 - набирається великими літерами;
 - 16 кеглем;
 - напівжирним шрифтом;
 - розміщується по центру над заголовком;

³ Регламент Верховної Ради, ст.85; Положення про порядок роботи у ВР з проектами законів, ч.41;

⁴ Положення про порядок роботи у Верховній Раді з проектами законів, постанов, інших актів Верховної Ради, затверджене Розпорядженням Голови ВР від 22.05.2006 р., №428, (далі – Положення про порядок роботи у ВР з проектами законів) ч.ч. 5, 11;

11. Заголовок (відповідає на питання “про що?” або в ньому міститься назва акта):
 - відділяється від попереднього реквізиту трьома міжрядковими інтервалами;
 - набирається по центру з великої літери;
12. Основний текст відділяється від заголовка 3–4 міжрядковими інтервалами;
13. Підпис відділяється від тексту трьома міжрядковими інтервалами і складається зі слів “Голова Верховної Ради України”. Ці слова набираються у два рядки через один інтервал. Слова “Голова Верховної Ради” набираються від лівої межі текстового поля, а слово “України” вирівнюється по центру відносно цих слів і набирається під ними;
14. Преамбула законопроектів про внесення змін до законодавчих актів, про надання згоди на обов’язковість міжнародних договорів України обов’язково містить слова “Верховна Рада України постановляє”. У разі відсутності вступної частини преамбулою є ці слова;
15. У разі надання Верховною Радою згоди на обов’язковість міжнародних договорів України в основній частині закону після їх назви набирається слово “додається” в дужках;
16. Заголовки книг (частин), розділів (підрозділів) набираються великими літерами, глав – малими, і розміщуються по центру.
17. Заголовки статей, якщо вони є, набираються після слова “стаття” з її порядковим номером і крапки;
18. Примітки до статей розміщуються після відповідної статті. Слово “Примітка” набирається з абзацу, з великої літери, після нього ставиться крапка;
19. Одна стаття від іншої відділяється двома інтервалами⁵;
20. Якщо документ містить кілька сторінок, друга та наступні сторінки нумеруються. Номери сторінок проставляються арабськими

⁵ Положення про порядок роботи з документами у Верховній Раді, затверджене Розпорядженням Голови ВР від 25.05.2006 р., №448 (далі – Положення про порядок роботи з документами у ВР), п.п.3.1.1.-3.1.4;

цифрами без слова “сторінка” або “стор.” та розділових знаків на відстані 1 см від верхнього краю сторінки посередині відносно лівого і правого полів друку. Перша сторінка, як правило, не нумується. Нумерація сторінок у буклетах та інших документах, які мають обкладинки, починається з першої сторінки цифрою 3;

21. Реквізити законопроекту (крім тексту), які складаються з кількох рядків, друкуються через один міжрядковий інтервал. Складові частини реквізитів “Адресат”, “Гриф затвердження”, “Відмітка про наявність додатків”, “Гриф погодження” відокремлюються один від одного 1,5 – 2 міжрядковими інтервалами. Реквізити документа відокремлюються один від одного 1,5 – 3 міжрядковими інтервалами.
22. Назва виду документа друкуються великими напівжирними літерами. Заголовок – малими напівжирними літерами. Крапка в кінці заголовка не ставиться.
23. Розшифровка підпису у реквізиті “Підпис” друкуються на рівні останнього рядка назви посади без пробілу між ініціалами і прізвищем⁶.

ДРУКУВАННЯ ЗАКОНОПРОЕКТІВ

Комп’ютерний набір і друкування законопроектів та порівняльних таблиць здійснюється у секторі комп’ютерної обробки документів управління технічної роботи з документами (далі – сектор комп’ютерної обробки документів) та у структурних підрозділах апарату.

Законопроекти та порівняльні таблиці обсягом до двох сторінок повинні набиратися безпосередньо у структурних підрозділах апарату.

Сектор комп’ютерної обробки документів здійснює комп’ютерний набір матеріалів в порядку їх одержання.

Рукописи та інші матеріали, що передаються до сектору комп’ютерної обробки документів, повинні бути розбірливо написані чорнилом або пастою темного кольору лише на лицьовому боці аркушів стандартного розміру, ретельно відредаговані, завізовані виконавцем із зазначенням дати, прізвища виконавця і номера його службового телефону.

⁶ Положення про порядок роботи з документами у ВР, 5.1.7.-5.1.11.;

Рукописи, написані або виправлені нечітко, кольоровим (крім темного) чорнилом чи олівцем, до комп'ютерного набору не приймаються.

При підготовці рукописів особливу увагу слід звертати на чітке і розбірливе написання прізвищ, спеціальних термінів, іноземних слів та географічних назв. Необхідно застосовувати лише загальноновизнані скорочення слів.

Комп'ютерний набір під диктовку у секторі комп'ютерної обробки документів не допускається.

Матеріали у секторі комп'ютерної обробки документів друкуються в одному примірнику і разом з рукописом передаються виконавцю.

Матеріали обсягом більше трьох сторінок, що підлягають подальшому редагуванню, можуть бути скопійовані на дискету замовника. В подальшому такі матеріали приймаються до роботи лише з дискетою з відповідним файлом документа.

У надрукованому матеріалі у лівому верхньому куті зворотної сторони останнього аркуша працівник сектору комп'ютерної обробки документів зазначає свої ініціали, кількість надрукованих сторінок, а також назву комп'ютерного файла.

Друкований текст перевіряє виконавець і у разі необхідності повертає його працівникові сектору комп'ютерної обробки документів, який набрав текст, для виправлення допущених помилок⁷.

СУПРОВІДНІ ДОКУМЕНТИ

Законопроект вноситься на реєстрацію разом з:

- *проектом постанови*, яку пропонується Верховній Раді прийняти за результатами його розгляду;
- *списком авторів* законопроекту;
- *пропозицією щодо кандидатури доповідача* на пленарному засіданні;
- *порівняльною таблицею*, яка містить редакцію відповідних положень (статей, частин, пунктів, абзаців тощо) чинного закону та

⁷ Положення про порядок роботи з документами у ВР, 5.1.1.-5.1.5.;

нову його редакцію з урахуванням запропонованих змін (у випадку внесення змін до закону);

- *фінансово-економічним обґрунтуванням* (розрахунком розміру витрат) та пропозицією щодо покриття цих витрат (у разі внесення законопроекту, реалізація якого впливає на видаткову та/або доходну частину державного чи місцевих бюджетів);
- *погодженням* з відповідними органами виконавчої чи судової влади (якщо законопроект вноситься за погодженням з відповідними органами виконавчої чи судової влади);
- пояснювальною запискою.

Зазначені документи подаються письмово разом з їх електронним файлом.

Пояснювальна записка має містити:

- обґрунтування необхідності прийняття законопроекту, мети, цілей, завдань і основних його положень та місця в системі законодавства;
- обґрунтування очікуваних соціально–економічних, фінансових, правових та інших наслідків застосування закону після його прийняття;
- інші відомості, необхідні для розгляду законопроекту⁸.

АЛЬТЕРНАТИВНІ ЗАКОНОПРОЕКТИ

Альтернативними вважаються законопроекти, які містять положення, що регулюють однакове коло питань та повторюють за суттю положення щодо регулювання одних і тих же суспільних відносин.

Альтернативний законопроект може бути внесений не пізніше як у 14-денний строк після дня подання народним депутатам першого законопроекту з відповідного питання.

Альтернативний законопроект до повторного першого читання може бути внесений у 10-денний строк з дня направлення на повторне перше читання законопроекту, щодо якого він є альтернативним.

⁸ Регламент Верховної Ради, стаття 86; Положення про порядок роботи у ВР з проектами законів, ч.ч.4, 6,8,9 ;

Після прийняття законопроекту в першому читанні внесення альтернативних законопроектів щодо нього не допускається⁹.

РЕЄСТРАЦІЯ ЗАКОНОПРОЕКТУ

Законопроекти, що вносяться до Верховної Ради, реєструються сектором реєстрації законопроектів відділу з питань планування та обліку проходження законопроектів Головного організаційного управління апарату Верховної Ради (далі – сектор реєстрації законопроектів) в день його внесення.

Законопроектам, оформленим у відповідному порядку, сектор реєстрації законопроектів присвоює реєстраційний номер. Дані про присвоєний законопроекту реєстраційний номер заносяться до Журналу реєстрації законопроектів та до відповідної бази даних. Усі зареєстровані законопроекти та супровідні документи вводяться апаратом Верховної Ради до бази даних законопроектів електронної комп'ютерної мережі Інтернет-сторінки Верховної Ради¹⁰.

Супровідні листи до законопроектів, які вносяться Президентом чи Кабінетом Міністрів на розгляд Верховної Ради, реєструються відділом службової кореспонденції управління діловодства Головного управління документального забезпечення апарату Верховної Ради (далі – відділ службової кореспонденції) і передаються до сектору реєстрації законопроектів¹¹.

ВІДМОВА В РЕЄСТРАЦІЇ ЗАКОНОПРОЕКТУ

У прийнятті на реєстрацію законопроекту може бути відмовлено у разі, якщо:

- законопроект подано з порушенням вимог статей 85 (див. Оформлення законопроекту), 86 (див. Супровідні документи) Регламенту ВР;

⁹ Регламент Верховної Ради, стаття 95; Положення про порядок роботи у ВР з проектами законів, ч.7;

¹⁰ Регламент Верховної Ради, стаття 87; Положення про порядок роботи з документами у ВР, п.п.3.2.2.; Положення про порядок роботи у ВР з проектами законів, ч.2;

¹¹ Положення про порядок роботи у ВР з проектами законів, ч.3; Положення про порядок роботи з документами у ВР, п.п.3.2.3.;

- законопроект є альтернативним і вноситься з порушенням строків, визначених ст.95 (див.Альтернативні законопроекти) Регламенту ВР¹².

РОЗГЛЯД ЗАКОНОПРОЕКТІВ ТА ЗАКОНОДАВЧИХ ПРОПОЗИЦІЙ КЕРІВНИЦТВОМ ВЕРХОВНОЇ РАДИ

Після реєстрації законопроекту сектором реєстрації законопроектів готується проект резолюції Голови Верховної Ради або відповідно до розподілу обов'язків Першого заступника або заступника Голови Верховної Ради¹³.

Проект резолюції має містити вказівку щодо вручення копій законопроектів народним депутатам.

Копії законопроектів, що передаються до відповідних комітетів Верховної Ради, в обов'язковому порядку надсилаються сектором реєстрації законопроектів:

- Президентові України;
- Кабінету Міністрів,
- керівництву апарату Верховної Ради;
- до Головного науково-експертного управління апарату Верховної Ради;
- до Головного юридичного управління апарату Верховної Ради;
- до Головного організаційного управління апарату Верховної Ради;
- до Управління комп'ютеризованих систем апарату Верховної Ради¹⁴.

Законопроекти після розгляду Головою Верховної Ради або відповідно до розподілу обов'язків Першим заступником або заступником Голови Верховної Ради з резолюціями повертаються до сектору реєстрації законопроектів, які через сектор тиражування документів відділу організа-

¹² Регламент Верховної Ради, ч.2 ст.87;

¹³ Положення про порядок роботи з документами у ВР, п.п.3.2.5.; Положення про порядок роботи у ВР з проектами законів, ч.13, 14;

¹⁴ Положення про порядок роботи з документами у ВР, п.п.3.2.6.;

ційної техніки управління технічної роботи з документами Головного управління документального забезпечення апарату Верховної Ради (далі – сектор тиражування документів) виготовляє копії законопроектів та доданих до них документів і через відділ службової кореспонденції розсилає їх зазначеним у резолюціях адресатам. Кабінет Міністрів самостійно тиражує законопроекти, які він вносить на розгляд Верховної Ради. Оригінали документів після тиражування передаються до секретаріатів комітетів Верховної Ради, визначених головними, для формування справ законопроектів¹⁵.

СПРАВА ЗАКОНОПРОЕКТУ

Щодо кожного законопроекту, включеного до порядку денного сесії Верховної Ради, апарат Верховної Ради та головний комітет ведуть справу законопроекту.

Справа законопроекту містить:

- документи, внесені в порядку законодавчої ініціативи;
- документи, підготовлені в процесі розробки, розгляду, доопрацювання, прийняття відповідного законопроекту Верховною Радою;
- документи, які підготовлені органами Верховної Ради, державними органами, установами і організаціями за зверненням Верховної Ради.

До справи законопроекту в хронологічному порядку їх внесення, подання, направлення, розгляду або прийняття включаються:

- 1) законопроект, у тому числі альтернативний, пояснювальні записки до нього та інші супровідні документи;
- 2) проекти альтернативних рішень, що надійшли, і рішення Верховної Ради щодо розробки, доопрацювання, прийняття відповідного законопроекту;
- 3) усі проміжні редакції, у тому числі й альтернативні, відповідного законопроекту, які вносилися на попередній розгляд,

¹⁵ Положення про порядок роботи у ВР з проектами законів, ч.13, 14; Положення про порядок роботи з документами у ВР, п.п.3.2.7.;

- редакції на перше, друге, третє чи повторні перше і друге читання, а також пояснювальні записки до них та інші супровідні документи;
- 4) пропозиції і поправки до законопроекту, внесені в установленому порядку;
 - 5) висновки щодо законопроекту та дані експертиз, інформаційних чи наукових досліджень, виконаних щодо законопроекту за дорученням Верховної Ради;
 - 6) висновки комітетів щодо законопроекту;
 - 7) протоколи або витяги з протоколів засідань головного комітету щодо законопроекту та стенограми відповідних засідань у разі їх ведення;
 - 8) протоколи і стенографічні бюлетені пленарних засідань Верховної Ради, які містять інформацію про розгляд відповідного законопроекту;
 - 9) дані про результати поіменного голосування щодо законопроекту;
 - 10) пропозиції Президента України щодо законопроекту;
 - 11) документи про результати і наслідки референдуму щодо цього законопроекту;
 - 12) листи, якими супроводжувалися документи до законопроекту (закону);
 - 13) текст закону в остаточній редакції;
 - 14) законопроекти та інші документи, пов'язані з розробкою і розглядом Верховною Радою актів про зміну чи скасування цього закону;
 - 15) перші примірники друкованого тексту;
 - 16) оригінали документів з печатками та власноручними підписами (у разі їх відсутності – посвідчені в установленому порядку їх копії)¹⁶.

¹⁶ Регламент Верховної Ради, ст.92; Положення про порядок роботи у ВР з проектами законів, ч.48;

ПОПЕРЕДНІЙ РОЗГЛЯД ЗАКОНОПРОЕКТІВ У КОМІТЕТАХ

Кожен законопроект після його реєстрації не пізніше як у 5-денний строк направляється Головою Верховної Ради або відповідно до розподілу обов'язків Першим заступником, заступником Голови Верховної Ради:

- в Комітет з питань бюджету для проведення експертизи щодо його впливу на доходну та/або видаткову частину бюджетів та виконання закону про Державний бюджет України в поточному бюджетному періоді;
- в комітет, який визначається головним з підготовки і попереднього розгляду законопроекту для попереднього розгляду та підготовки висновків щодо включення відповідного законопроекту до порядку денного сесії;
- Головному організаційному управлінню апарату Верховної Ради для контролю за його проходженням.

Для підготовки і попереднього розгляду, доопрацювання законопроектів Верховна Рада може прийняти рішення про утворення тимчасової спеціальної комісії (ст.80 Регламенту ВР). Така комісія здійснює функції головного комітету з цих питань.

У разі направлення законопроектів кільком комітетам Верховної Ради головним є комітет, вказаний у переліку першим.

Головний комітет не пізніше як у 30-денний строк попередньо розглядає законопроект і ухвалює висновок щодо доцільності включення його до порядку денного сесії Верховної Ради. До висновку головного комітету додається висновок Комітету з питань бюджету, який має бути подано до головного комітету не пізніше як у 14-денний строк з дня отримання законопроекту для надання висновку.

До попереднього розгляду законопроекту головний комітет на своєму засіданні може запропонувати Кабінету Міністрів, міністерствам, іншим державним органам, об'єднанням громадян висловити свою думку щодо доцільності його прийняття.

Для попереднього розгляду законопроекту на засідання головного комітету запрошується ініціатор внесення законопроекту чи представник суб'єкта права законодавчої ініціативи, а в разі необхідності – представники Кабінету Міністрів, міністерств, інших державних органів, об'єднань громадян, а також експерти, фахівці та інші особи.

Інші комітети за зверненням головного комітету або з власної ініціативи розглядають законопроект і направляють свої висновки до головного комітету.¹⁷

Секретаріат головного комітету після розгляду законопроекту та прийняття відповідного рішення комітетом подає довідку до нього, форма якої затверджується Керівником апарату Верховної Ради¹⁸.

НАДАННЯ ЗАКОНОПРОЕКТІВ НАРОДНИМ ДЕПУТАТАМ

Усі внесені до Верховної Ради законопроекти після їх реєстрації не пізніше як у 5-денний строк надаються народним депутатам України.

Після попереднього розгляду законопроекту у головному комітеті народним депутатам надаються висновки головного комітету, висновки інших комітетів та інші документи, зазначені у Регламенті.

Законопроект, який надається народним депутатам, крім його назви, на титульному та наступних аркушах повинен містити інформацію про:

- 1) назву органу, до якого він вноситься: “Верховна Рада України”;
- 2) ініціаторів внесення – суб’єктів права законодавчої ініціативи та їх підписи або підпис особи, яка представляє Кабінет Міністрів;
- 3) дату реєстрації та реєстраційний номер законопроекту;
- 4) перелік додатків до законопроекту із зазначенням кількості аркушів кожного.

До законопроекту додаються супровідні документи, в яких подаються такі відомості:

- 1) дату і перелік стадій опрацювання та розгляду, які пройшов поданий законопроект, текст рішення Верховної Ради щодо нього;
- 2) перелік комітетів, яким доручено роботу з підготовки цього документа, із зазначенням головного комітету, а також тих, які подали в письмовій формі свої висновки щодо цього проекту;

¹⁷ Регламент Верховної Ради, ст.88; Положення про порядок роботи у ВР з проектами законів, ч.ч.15, 16, 17, 21;

¹⁸ Положення про порядок роботи з документами у ВР, п.п.3.2.8.;

- 3) висновки експертиз щодо законопроекту;
- 4) прізвище і посаду визначеного доповідача (співдоповідача);
- 5) авторів, які розробляли законопроект (для законопроектів, які вносяться на перше читання) або його структурні частини, та перелік державних органів, з якими погоджено його остаточну редакцію.

За рішенням головного комітету можуть надаватися інші документи інформаційного характеру щодо законопроекту¹⁹.

ЕКСПЕРТИЗА ЗАКОНОПРОЕКТІВ

За дорученням Голови Верховної Ради або, відповідно до розподілу обов'язків, – Першого заступника, заступника Голови Верховної Ради, або за рішенням головного комітету законопроект направляється на наукову, юридичну чи іншу експертизу, проведення інформаційного чи наукового дослідження. При цьому предмет і мета експертизи, пошуку, дослідження повинні бути чітко визначені.

Зареєстрований та включений до порядку денного сесії законопроект при підготовці до першого читання в обов'язковому порядку направляється для проведення наукової експертизи до Головного науково-експертного управління апарату Верховної Ради, а при підготовці до всіх наступних читань – для проведення юридичної експертизи до Головного юридичного управління апарату Верховної Ради та до редакційного відділу Головного управління документального забезпечення апарату Верховної Ради для редакційного опрацювання. Остаточна юридична експертиза і редакційне опрацювання здійснюються після прийняття акта Верховної Ради в цілому.

Окремі законопроекти можуть направлятися для одержання експертних висновків до Кабінету Міністрів України, відповідних міністерств, інших державних органів, установ і організацій, а також окремих фахівців.

Експертні висновки повинні бути подані до Верховної Ради не пізніше 14 днів з дня надходження такого звернення від посадових осіб та

¹⁹ Регламент Верховної Ради, ст.ст. 93-94; Положення про порядок роботи у ВР з проектами законів, ч.5, 20;

органів Верховної Ради. Якщо в установлені строки висновки не одержано, вважається, що зауваження відсутні.

Висновки, підготовлені за результатами експертизи, направляються головному комітету для врахування при розгляді законопроекту та прийняття рішення стосовно подальшої роботи над ним²⁰.

ПОВЕРНЕННЯ ЗАКОНОПРОЕКТУ СУБ'ЄКТУ ПРАВА ЗАКОНОДАВЧОЇ ІНІЦІАТИВИ

Голова Верховної Ради або, відповідно до розподілу обов'язків, Перший заступник, заступник Голови Верховної Ради за наявності підстав за пропозицією головного комітету чи тимчасової спеціальної комісії або Погоджувальної ради депутатських фракцій може повернути внесений законопроект суб'єкту права законодавчої ініціативи без його розгляду на пленарному засіданні Верховної Ради.

Підставами для повернення законопроекту без його розгляду на пленарному засіданні є:

- висновок комітету, до предмету відання якого належать питання конституційного права, про те, що законопроект суперечить положенням Конституції України, крім випадків, коли він стосується внесення змін до Конституції України;
- невідповідність оформлення законопроекту вимогам закону, Регламенту та прийнятих відповідно до них нормативно-правових актів;
- відсутність фінансово-економічного обґрунтування законопроекту, якщо головний комітет чи відповідна тимчасова спеціальна комісія не вважають за можливе розглядати його без такого обґрунтування;
- наявність прийнятого в першому читанні законопроекту, щодо якого внесений проект є альтернативним;
- відхилення на поточній сесії Верховної Ради законопроекту, положення якого дослівно або по суті повторюють поданий законопроект.

²⁰ Регламент Верховної Ради, ст. 98, Положення про порядок роботи у ВР з проектами законів, ч.19, 21;

Повернення законопроекту суб'єкту права законодавчої ініціативи здійснюється в 15-денний строк після отримання висновку головного комітету чи відповідної тимчасової спеціальної комісії з повідомленням про причину повернення.

Повернені законопроекти можуть бути повторно внесені на розгляд Верховної Ради за умови усунення недоліків, що стали підставою для їх повернення²¹.

ЗНЯТТЯ ЗАКОНОПРОЕКТІВ З РОЗГЛЯДУ

Законопроект вважається знятим з розгляду:

- якщо він не був прийнятий Верховною Радою попереднього скликання в першому читанні за основу (не розглядається Верховною Радою нового скликання);
- якщо внаслідок прийняття інших законодавчих актів чи з інших причин законопроект втратив свою актуальність (рішення про зняття законопроекту з розгляду приймає Верховна Рада);
- якщо законопроект був альтернативним, а за основу був прийнятий інший законопроект (альтернативний законопроект знімається з розгляду без прийняття про це окремого рішення);
- якщо законопроект було відкликано;
- якщо законопроект було відхилено²².

ВІДКЛИКАННЯ ЗАКОНОПРОЕКТІВ

Законопроект може бути відкликано:

- суб'єктом права законодавчої ініціативи, який його вніс (до включення такого законопроекту до порядку денного сесії Верховної Ради);
- за рішенням Верховної Ради (якщо законопроект включений до

²¹ Регламент Верховної Ради, ст.89; Положення про порядок роботи у ВР з проектами законів, ч.22;

²² Регламент Верховної Ради, ст.90; Положення про порядок роботи у ВР з проектами законів, ч.ч.30, 31;

порядку денного сесії до його прийняття Верховною Радою в першому читанні за основу);

Порушення питання про відкликання законопроекту здійснюється шляхом подання письмової заяви ініціатором внесення – суб'єктом права законодавчої ініціативи на ім'я Голови Верховної Ради України.

Також законопроект вважається відкликаним, якщо:

- його було внесено, але не прийнято до закінчення строку повноважень Верховної Ради відповідного скликання у першому читанні;
- до його прийняття в першому читанні народний депутат – ініціатор його внесення достроково припинив депутатські повноваження;
- його було внесено Президентом України або Кабінетом Міністрів України і до його прийняття в першому читанні за основу повноваження Президента України або Кабінету Міністрів України були припинені.

Відкликаний законопроект знімається з розгляду і виключається з бази даних законопроектів електронної комп'ютерної мережі Інтернет-сторінки Верховної Ради²³.

ВІДХИЛЕННЯ ЗАКОНОПРОЕКТІВ

Законопроект вважається відхиленим, якщо запропоновані рішення на його підтримку не отримали необхідної кількості голосів народних депутатів. Таке відхилення законопроекту заноситься до протоколу пленарного засідання Верховної Ради.

Відхилений Верховною Радою законопроект або законопроект, що повторює його за суттю, не може бути внесений на поточній та наступній за нею позачерговій сесіях Верховної Ради відповідного скликання. Відхилений законопроект знімається з розгляду і виключається з бази даних законопроектів електронної комп'ютерної мережі Інтернет-сторінки Верховної Ради²⁴.

У разі відхилення Верховною Радою законопроекту як такого, що не отримав необхідної кількості голосів на підтримку, протокольний відділ

²³ Регламент Верховної Ради, ст.ст. 99-100;

²⁴ Регламент Верховної Ради, ст.102;

за запитом секретаріату комітету Верховної Ради, визначеного головним, та на підставі інформації відділу організаційного забезпечення пленарних засідань Верховної Ради готує відповідну виписку з протоколу пленарного засідання Верховної Ради²⁵.

ВКЛЮЧЕННЯ ЗАКОНОПРОЕКТІВ ДО ПОРЯДКУ ДЕННОГО СЕСІЇ

На пленарному засіданні Верховної Ради розглядаються лише законопроекти, включені до порядку денного сесії Верховної Ради. Винятком є законопроекти, підготовлені для термінового розгляду на виконання відповідного доручення Верховної Ради. Такі законопроекти включаються до порядку денного пленарного засідання без додаткового включення до порядку денного сесії процедурним рішенням Верховної Ради.

Питання про включення законопроекту до порядку денного сесії розглядається Верховною Радою протягом 30 днів після ухвалення висновку головного комітету чи тимчасової спеціальної комісії.

Якщо головний комітет у 30-денний строк не ухвалить висновку щодо включення відповідного законопроекту до порядку денного сесії, Верховна Рада в 15-денний строк після письмового звернення з цього приводу суб'єкта права законодавчої ініціативи розглядає питання щодо законопроекту на пленарному засіданні та приймає рішення про включення його до порядку денного сесії Верховної Ради або про надання головному комітету додаткового часу для підготовки висновку щодо нього.

За процедурним рішенням Верховної Ради для невідкладного розгляду може бути включено до порядку денного пленарного засідання (без додаткового включення до порядку денного сесії) законопроект, якщо він був підготовлений для термінового розгляду на виконання відповідного доручення Верховної Ради²⁶. Законопроект, визначений як невідкладний, після завершення його попереднього розгляду чи доопрацювання включається до порядку денного найближчого пленарного засідання Верховної Ради і розглядається позачергово²⁷.

²⁵ Положення про порядок роботи з документами у ВР, п.п.3.2.12.;

²⁶ Регламент Верховної Ради, ст. 91;

²⁷ Положення про порядок роботи у ВР з проектами законів, ч.29;

Розділ 3

ПРОЦЕДУРА РОЗГЛЯДУ ЗАКОНОПРОЕКТІВ ВЕРХОВНОЮ РАДОЮ

Законопроекти розглядаються Верховною Радою, як правило, за процедурою трьох читань.

Розгляд і прийняття законопроекту за процедурою трьох читань включає:

1. **перше читання** – обговорення основних принципів, положень, критеріїв, структури законопроекту та прийняття його за основу;
2. **друге читання** – постатейне обговорення і прийняття законопроекту у другому читанні;
3. **третьє читання** – прийняття законопроекту, який потребує доопрацювання та узгодження, в цілому.

Рішення про проведення повторних перших, других читань законопроектів Верховна Рада може приймати не більше двох разів.

За рішенням Верховної Ради допускається остаточне прийняття законопроекту (крім проектів кодексів і законопроектів, які містять понад 100 статей, пунктів) відразу після першого чи другого читання:

- якщо законопроект визнано таким, що не потребує доопрацювання;
- якщо не надійшло зауважень щодо його змісту від народних депутатів, інших суб'єктів права законодавчої ініціативи, юридичного чи експертного підрозділів апарату Верховної Ради.

Під час другого і третього читань розглядаються порівняльні таблиці законопроектів, а щодо законопроектів про внесення змін до законів порівняльні таблиці розглядаються і в першому читанні²⁸.

²⁸ Регламент Верховної Ради, ст.97;

ПІДГОТОВКА ТА РОЗГЛЯД ЗАКОНОПРОЕКТІВ У ПЕРШОМУ ЧИТАННІ

Нормативна база:

Порядок підготовки і розгляду законопроекту Верховною Радою у першому читанні регулюється Регламентом ВР (глава 18), Положенням про порядок роботи з документами у Верховній Раді (ч.3, п.5.2), Положенням про порядок роботи у Верховній Раді із проектами законів, постанов, інших актів Верховної Ради.

Підготовка законопроекту до першого читання:

Після включення законопроекту до порядку денного сесії Верховної Ради підготовка його до першого читання здійснюється головним комітетом²⁹. Розгляд законопроекту при підготовці його до першого читання проходить у порядку, передбаченому для попереднього розгляду законопроектів, з урахуванням особливостей, визначених цим розділом.

За наслідками підготовки законопроекту до розгляду в першому читанні головний комітет ухвалює висновок, який містить:

1. пропозицію про прийняття Верховною Радою щодо відповідного законопроекту (кожного з альтернативних законопроектів у разі їх внесення) рішення та обґрунтування такої пропозиції;
2. пропозицію щодо перенесення розгляду законопроекту (у разі необхідності).
3. пропозицію про попереднє визначення Верховною Радою основних положень, принципів, критеріїв, на яких має ґрунтуватися відповідний законопроект (за необхідності, у разі розгляду альтернативних законопроектів) та/або його структурних частин;
4. висновок Комітету з питань бюджету щодо повноти та достовірності такого обґрунтування (у разі, якщо законопроект потребує фінансово-економічного обґрунтування).
5. головний комітет може також долучити одержані висновки Кабінету Міністрів України та інших комітетів. Якщо у висновках комітетів,

²⁹ Регламент Верховної Ради, ст.103;

яким Верховною Радою було доручено попередній розгляд законопроекту, є розбіжності, головний комітет вживає заходів щодо їх врегулювання. Питання, з приводу яких комітетами не досягнуто згоди, вносяться на розгляд Верховної Ради³⁰;

Висновок, підготовлений головним комітетом до першого читання законопроекту, висновки відповідних комітетів, Головного науково-експертного управління та інші супровідні документи до нього тиражуються сектором тиражування документів і надаються народним депутатам сектором документального забезпечення та реєстрації учасників пленарних засідань відділу організаційного забезпечення пленарних засідань Верховної Ради Головного організаційного управління апарату Верховної Ради (далі – сектор документального забезпечення та реєстрації учасників пленарних засідань) не пізніше як за 7 днів до дня розгляду цього законопроекту на пленарному засіданні Верховної Ради³¹.

Секретаріат комітету Верховної Ради, визначеного головним, після розгляду законопроекту подає довідку до нього, форма якої затверджується Керівником апарату Верховної Ради³².

Розгляд законопроекту у першому читанні

Розгляд законопроекту в першому читанні, як правило, проводиться за процедурою повного обговорення законопроектів³³.

Процедура повного обговорення питань на пленарному засіданні включає:

1. доповідь народного депутата – ініціатора внесення пропозиції або іншого суб'єкта права законодавчої ініціативи чи його представника, запитання доповідачу і відповіді на них;
2. співповідь визначеного головним комітетом чи тимчасовою спеціальною комісією співдоповідача, запитання співдоповідачу і відповіді на них;

³⁰ Регламент Верховної Ради, стаття 106; Положення про порядок роботи у ВР з проектами законів, ч.25;

³¹ Регламент Верховної Ради, ст.107; Положення про порядок роботи у ВР з проектами законів, ч.26;

³² Положення про порядок роботи з документами у ВР, п.п. 3.2.8.;

³³ Регламент Верховної Ради, ч.1 ст.108;

3. виступи народних депутатів – членів головного комітету чи тимчасової спеціальної комісії з оголошенням та обґрунтуванням окремої думки, якщо вона не була надана народним депутатам разом з висновком відповідного комітету чи тимчасової спеціальної комісії;
4. виступи по одному представнику від кожного комітету, тимчасової спеціальної комісії, до яких, крім головного комітету, направлявся проект закону чи іншого акта Верховної Ради, у разі, якщо висновки цих комітетів чи тимчасових спеціальних комісій не були надані народним депутатам;
5. виступи представників депутатських фракцій, народних депутатів;
6. оголошення головуючим на пленарному засіданні про припинення обговорення та повідомлення про кількість промовців, які виступили і які записались на виступ;
7. заключне слово доповідача і співдоповідача (співдоповідачів);
8. уточнення та оголошення головуючим на пленарному засіданні пропозицій, які надійшли щодо обговорюваного питання і будуть ставитись на голосування³⁴.

При розгляді законопроекту в першому читанні Верховна Рада може прийняти процедурне рішення про обговорення проекту за скороченою процедурою. Обговорення за скороченою процедурою не допускається при розгляді проектів кодексів та інших законопроектів, у яких кількість статей, пунктів перевищує 100³⁵.

Рішення Верховної Ради за наслідками розгляду законопроекту в першому читанні

За наслідками розгляду законопроекту в першому читанні Верховна Рада шляхом голосування може прийняти одне з рішень про:

1. прийняття законопроекту за основу з дорученням головному комітету підготувати його до другого читання;
2. відхилення законопроекту;

³⁴ Регламент Верховної Ради, ст.30;

³⁵ Регламент Верховної Ради, ч.2-3 ст.108;

3. повернення законопроекту суб'єкту права законодавчої ініціативи на доопрацювання або направлення його до головного комітету для підготовки на повторне перше читання, визначивши при цьому основні положення, принципи, критерії, яким повинен відповідати доопрацьований законопроект чи його структурні частини;
4. опублікування законопроекту у визначеному Верховною Радою друкованому засобі масової інформації для всенародного обговорення, доопрацювання його головним комітетом з урахуванням результатів обговорення і подання на повторне перше читання.

Законопроект також вважається відхиленим, якщо жодне з рішень, зазначених у пунктах 1, 3, 4, не підтримано необхідною кількістю голів народних депутатів (не менше 226–ти).

Здійснене таким чином відхилення законопроекту заноситься до протоколу пленарного засідання як рішення Верховної Ради.

Верховна Рада після прийняття законопроекту за основу може прийняти рішення про прийняття законопроекту в цілому, за умови³⁶:

- якщо законопроект визнано таким, що не потребує доопрацювання;
- якщо не надійшло зауважень щодо його змісту від народних депутатів, інших суб'єктів права законодавчої ініціативи, юридичного чи експертного підрозділів апарату ВР.

Прийняття законопроекту в цілому після його прийняття за основу в першому читанні не допускається по відношенню до проектів кодексів і законопроектів, які містять понад 100 статей, пунктів³⁷.

Повторне перше читання законопроекту

Законопроект на повторне перше читання подається у визначений Верховною Радою строк, але не пізніше 30 днів після дня його попереднього розгляду, у новій редакції, підготовленій головним комітетом та/або суб'єктом права законодавчої ініціативи, з висновками головного та інших комітетів і розглядається в порядку, передбаченому для розгляду законопроектів у першому читанні³⁸.

³⁶ Регламент Верховної Ради, ч.1-3 ст.109;

³⁷ Регламент Верховної Ради, ч.4 ст.97;

³⁸ Регламент Верховної Ради, ч.1 ст.110;

До повторного першого читання законопроекту пропозиції до законопроекту вносяться в 10-денний строк після дня попереднього першого читання цього законопроекту.

Верховна Рада своїм рішенням про одноразове відхилення (*ad hoc*) від процедури, визначеної Регламентом, може перенести розгляд законопроекту, продовжити встановлені строки або скоротити їх не більш як наполовину. Скорочення строку не допускається при розгляді проекту кодексу чи іншого законопроекту, кількість статей, пунктів якого перевищує 100.

До повторного першого читання законопроекту вносяться пропозиції лише щодо його основних положень, принципів, критеріїв³⁹.

ПІДГОТОВКА ТА РОЗГЛЯД ЗАКОНОПРОЕКТУ У ДРУГОМУ ЧИТАННІ

Нормативна база:

Порядок підготовки і розгляду законопроекту Верховною Радою у другому читанні регулюється Регламентом ВР (глава 19), Положенням про порядок роботи з документами у Верховній Раді (ч.3, п.5.2), Положенням про порядок роботи у Верховній Раді із проектами законів, постанов, інших актів Верховної Ради.

Підготовка законопроекту до другого читання:

Пропозиції та поправки для підготовки законопроекту до другого читання вносяться в 14-денний строк після дня прийняття законопроекту в першому читанні за основу.

Верховна Рада своїм рішенням про одноразове відхилення (*ad hoc*) від закріплених у Регламенті положень може продовжити встановлені строки або скоротити їх не більш як наполовину. Скорочення не допускається при розгляді проекту кодексу чи іншого законопроекту, кількість статей, пунктів якого перевищує 100⁴⁰.

Пропозиції вносяться письмово до законопроекту, який готується до другого читання, в такій редакції, щоб щодо них можна було відповісти “так” або “ні”⁴¹.

³⁹ Регламент Верховної Ради, стаття 104;

⁴⁰ Регламент Верховної Ради, стаття 111;

⁴¹ Регламент Верховної Ради, ч.6 ст.84;

Законопроект, підготовлений до другого читання, подається у вигляді порівняльної таблиці, яка має містити:

1. текст законопроекту, прийнятого за основу;
2. усі внесені та не відкликані пропозиції (можливо, із стислим обґрунтуванням), поправки, що мають суцільну нумерацію і розміщуються нарівні з відповідними статтями законопроекту, із зазначенням ініціаторів їх внесення – суб'єктів права законодавчої ініціативи;
3. висновок головного комітету щодо внесених пропозицій, поправок;
4. остаточну редакцію статей законопроекту, що пропонується головним комітетом для прийняття у другому читанні.

Якщо з тих чи інших причин не всі пропозиції, поправки включені до порівняльної таблиці, головним комітетом готується і подається додаткова порівняльна таблиця.

Якщо головний комітет не прийняв рішення щодо тієї чи іншої пропозиції чи поправки до законопроекту, то остаточна редакція тексту законопроекту в цій частині залишається комітетом в редакції першого читання⁴².

Порівняльна таблиця до другого читання набирається 10-им кеглем⁴³.

Після підготовки законопроекту головним комітетом до розгляду у другому читанні у вигляді порівняльної таблиці секретаріат цього комітету погоджує її текст у редакційному відділі Головного управління документального забезпечення апарату Верховної Ради і Головному юридичному управлінні апарату Верховної Ради.

Оригінал редакційно та юридично відредагованої порівняльної таблиці перед внесенням на розгляд Верховної Ради має бути завізований головою головного комітету, завідуючим секретаріатом цього комітету, керівником Головного юридичного управління і завідуючим редакційного відділу Головного управління документального забезпечення апарату Верховної Ради та зареєстрований секретаріатом комітету⁴⁴.

⁴² Регламент Верховної Ради, стаття 113; Положення про порядок роботи у ВР з проектами законів, ч.ч.33, 34;

⁴³ Положення про порядок роботи з документами у ВР, п.п.3.1.1.;

⁴⁴ Положення про порядок роботи з документами у ВР, п.п.3.2.9.; Положення про порядок роботи у ВР з проектами законів, ч.35; Регламент Верховної Ради, ч.2 ст. 112;

Якщо законопроект завізований із зауваженнями, останні вручаються народним депутатам разом із законопроектом⁴⁵.

Порівняльні таблиці до законопроекту, підготовленого до другого читання, а також інші супровідні документи до них вводяться головним комітетом до бази даних законопроектів електронної комп'ютерної мережі Інтернет-сторінки Верховної Ради⁴⁶.

Секретаріат головного комітету передає законопроект, підготовлений головним комітетом до другого читання (у вигляді порівняльної таблиці), висновки головного комітету та відповідних комітетів та інші супровідні документи до нього на тиражування сектором тиражування документів. Зазначені матеріали надаються народним депутатам сектором документального забезпечення та реєстрації учасників пленарних засідань не пізніше як за 10 днів до дня розгляду цього законопроекту на пленарному засіданні Верховної Ради⁴⁷.

Розгляд законопроекту у другому читанні

Під час розгляду законопроекту в другому читанні Верховна Рада проводить його постатейне обговорення та голосування. У разі необхідності можуть обговорюватися і ставитися на голосування окремі частини, пункти, підпункти, речення або статті⁴⁸.

Обговорення кожної статті проводиться в порядку її нумерації у запропонованій головним комітетом редакції.

За наполяганням ініціатора внесення – суб'єкта права законодавчої ініціативи може бути проведено обговорення відхилених головним комітетом пропозицій, поправок, що стосуються цих статей. Відповідно проводиться голосування з кожної пропозиції, поправки, відхиленої головним комітетом, якщо на цьому наполягає ініціатор внесення.

За наполяганням народних депутатів може бути проведено обговорення врахованої головним комітетом пропозиції, поправки з наступним голосуванням щодо її прийняття, вилучення в цілому її чи її частини.

⁴⁵ Положення про порядок роботи у ВР з проектами законів, ч.35; Регламент Верховної Ради, ч.2 ст. 112;

⁴⁶ Положення про порядок роботи у ВР з проектами законів, ч.40;

⁴⁷ Положення про порядок роботи у ВР з проектами законів, ч.36; Положення про порядок роботи з документами у ВР, п.5.2.;

⁴⁸ Регламент Верховної Ради, ч.1 ст.114;

У такому ж порядку може бути порушене питання про розгляд пропозиції, поправки до відповідного тексту статті законопроекту, прийнятого в першому читанні, але відсутньої у запропонованій головним комітетом редакції.

У разі внесення до порівняльної таблиці законопроекту кількох альтернативних пропозицій, поправок, щодо яких головний комітет не прийняв рішення, Верховна Рада розглядає кожну з них.

Право на роз'яснення пропозицій і поправок мають ініціатори їх внесення – суб'єкти права законодавчої ініціативи. Якщо до однієї статті або її частини є декілька пропозицій, які виключають одна одну, їх обговорення проводиться одночасно з послідовним, у порядку черговості внесення, наданням слова ініціаторам їх внесення.

Додаткова порівняльна таблиця до законопроекту розглядається одночасно з основною порівняльною таблицею.

Якщо своєчасно внесено пропозицію, поправку не було надано народним депутатам, це не перешкоджає її обговоренню і голосуванню на цьому ж пленарному засіданні Верховної Ради. Зміст пропозиції чи поправки оголошується головуєчим на пленарному засіданні або ініціатором її внесення – суб'єктом права законодавчої ініціативи⁴⁹.

Після завершення розгляду пропозицій, поправок, що надійшли до відповідної статті законопроекту, Верховна Рада проводить голосування щодо статті в цілому.

У разі, якщо не надійшло пропозицій і поправок до статей або немає зауважень до запропонованого головним комітетом тексту законопроекту і народні депутати, пропозиції чи поправки яких відхилені головним комітетом, не наполягають на їх голосуванні, головуєчий на пленарному засіданні може об'єднати голосування в цілому щодо декількох таких послідовно розміщених статей. Вони мають бути оголошені, якщо на цьому наполягає хоча б один народний депутат.

У разі, якщо жоден із внесених на друге читання варіантів статті голосуванням не підтримано, стаття вважається відхиленою⁵⁰.

До проведення голосування щодо прийняття законопроекту у другому читанні та в цілому Верховна Рада може доручити головному комітету чи

⁴⁹ Регламент Верховної Ради, ст.115;

⁵⁰ Регламент Верховної Ради, ч.2-4 ст.116;

утвореній Верховною Радою редакційній групі внести редакційні уточнення з урахуванням поправок, внесених безпосередньо на пленарному засіданні Верховної Ради під час розгляду законопроекту.

У такому випадку голосування щодо законопроекту у другому читанні відкладається на строк, визначений Верховною Радою, і наступний його розгляд розпочинається з голосування без прийняття рішення про включення до порядку денного пленарного засідання Верховної Ради і без обговорення. Такий законопроект надається народним депутатам перед початком пленарного засідання або безпосередньо перед голосуванням законопроекту в другому читанні⁵¹.

Верховна Рада може прийняти процедурне рішення про розгляд законопроекту розділами, частинами з проведенням щодо них самостійного обговорення і голосування. Таке процедурне рішення може прийматися після обговорення за скороченою процедурою⁵².

Скорочена процедура обговорення включає:

1. виступ народного депутата – ініціатора внесення пропозиції або іншого суб'єкта права законодавчої ініціативи чи його представника з обґрунтуванням пропозиції;
2. виступ голови комітету або представника від головного комітету у разі розгляду питання, яке готувалося цим комітетом;
3. виступи представників двох депутатських фракцій на підтримку кожної пропозиції і представників двох депутатських фракцій проти пропозиції;
4. уточнення та оголошення головою на пленарному засіданні пропозицій, які надійшли і будуть ставитися на голосування;
5. виступи з мотивів голосування по одному представнику від депутатських фракцій, представники яких не брали участі в обговоренні⁵³.

До початку чи у ході обговорення законопроекту в другому читанні може бути внесена пропозиція про обговорення і голосування спочатку тих структурних частин законопроекту, які містять основні, вирішальні або зумовлюючі положення щодо його інших відповідних структурних частин. Така пропозиція обговорюється за скороченою про-

⁵¹ Регламент Верховної Ради, ст.117;

⁵² Регламент Верховної Ради, ч.2 ст.114;

⁵³ Регламент Верховної Ради, ч.2 ст.31;

цедурою, після чого приймається процедурне рішення. У разі внесення Погоджувальною радою пропозицій щодо послідовності розгляду структурних частин законопроекту така пропозиція ставиться на голосування без обговорення до початку розгляду законопроекту⁵⁴.

Рішення Верховної Ради за наслідками розгляду законопроекту у другому читанні

За результатами розгляду законопроекту в другому читанні Верховна Рада приймає рішення про:

1. прийняття законопроекту в другому читанні та доручення головному комітету підготувати його до третього читання;
2. прийняття законопроекту в другому читанні та в цілому⁵⁵, якщо запропонований головним комітетом текст законопроекту прийнято без внесення змін до нього, якщо до нього немає зауважень відповідних структурних підрозділів апарату Верховної Ради⁵⁶, а також якщо до нього немає зауважень народних депутатів⁵⁷. Голосування законопроекту в цілому не проводиться, якщо внаслідок неприйняття Верховною Радою тих чи інших статей законопроекту або істотної зміни запропонованої головним комітетом редакції окремих структурних частин законопроекту в тексті виникають суперечності чи прогалини, які виключають можливість застосування норм законопроекту після його остаточного прийняття та набрання ним чинності⁵⁸;
3. прийняття законопроекту в другому читанні за винятком окремих розділів, глав, статей, частин статей та направлення їх головному комітету на доопрацювання з наступним поданням законопроекту на повторне друге читання⁵⁹. Верховна Рада визначає частини, розділи, глави, статті, частини статей, які підлягають доопрацюванню⁶⁰;
4. повернення законопроекту головному комітету на доопрацювання з наступним поданням на повторне друге читання⁶¹.

⁵⁴ Регламент Верховної Ради, ч.3 ст.114;

⁵⁵ Регламент Верховної Ради, п.п.1-2 ч.1 ст.118;

⁵⁶ Регламент Верховної Ради, ч.4 ст.118;

⁵⁷ Регламент Верховної Ради, ч.5 ст.116;

⁵⁸ Регламент Верховної Ради, ч.6 ст.116;

⁵⁹ Регламент Верховної Ради, п.п.3 ч.1 ст.118;

⁶⁰ Регламент Верховної Ради, ч.2 ст.118;

⁶¹ Регламент Верховної Ради, п.п.4 ч.1 ст.118;

Законопроект вважається відхиленим, якщо жодне із запропонованих у п.п. 1-4 рішень не отримає на підтримку необхідної кількості голосів народних депутатів⁶².

Якщо законопроект не поділяється на статті, пункти, то на голосування ставляться окремо назва законопроекту, його текст та законопроект у цілому⁶³.

Повторне друге читання законопроекту

До повторного другого читання законопроекту пропозиції та поправки вносяться в 10-денний строк після дня попереднього другого читання.

Верховна Рада своїм рішенням про одноразове відхилення (*ad hoc*) від закріплених у Регламенті положень може продовжити встановлені в цій статті строки або скоротити їх не більш як наполовину. Скорочення не допускається при розгляді проекту кодексу чи іншого законопроекту, кількість статей, пунктів якого перевищує 100⁶⁴.

На повторне друге читання законопроект подається головним комітетом у вигляді порівняльної таблиці.

На повторне друге читання головний комітет подає лише пропозиції, поправки, внесені після другого читання, до статей чи їх частин, що не були прийняті у другому читанні. При цьому включаються всі пропозиції, поправки, у тому числі й ті, що були внесені до цих статей чи їх частин на попереднє друге читання.

Якщо на повторне друге читання повернені лише окремі структурні частини законопроекту, порівняльна таблиця готується лише щодо цих структурних частин⁶⁵.

Законопроект, підготовлений до повторного другого читання, висновки головного комітету та інші супровідні документи до нього надаються народним депутатам не пізніше як за десять днів до дня розгляду цього законопроекту на пленарному засіданні Верховної Ради.

Законопроект, підготовлений до повторного другого читання, має бути завізовано головою головного комітету, керівником секретаріату цього

⁶² Регламент Верховної Ради, ч.3 ст.118;

⁶³ Регламент Верховної Ради, ч.7 ст.116;

⁶⁴ Регламент Верховної Ради, стаття 111;

⁶⁵ Регламент Верховної Ради, ч.1-3 ст. 119;

комітету, керівниками юридичного і редакційного підрозділів апарату Верховної Ради. Якщо законопроект завізовано із зауваженнями, вони додаються до супровідних документів, які надаються народним депутатам разом із законопроектом⁶⁶.

Повторне друге читання законопроекту здійснюється за процедурою другого читання⁶⁷.

ПІДГОТОВКА ТА РОЗГЛЯД ЗАКОНОПРОЕКТІВ У ТРЕТЬОМУ ЧИТАННІ

Нормативна база

Порядок підготовки і розгляду законопроекту у третьому читанні Верховною Радою регулюється Регламентом ВР (глава 20), Положенням про порядок роботи з документами у Верховній Раді (ч.3, п.5.2), Положенням про порядок роботи у Верховній Раді із проектами законів, постанов, інших актів Верховної Ради.

Підготовка законопроекту до третього читання

До законопроекту, який готується до третього читання, поправки вносяться у 5-денний строк після дня попереднього читання.

До третього читання законопроекту, який готується головним комітетом, вносяться лише поправки щодо внесення виправлень, уточнень, усунення помилок, суперечностей у тексті законопроекту, а також поправки, внесені з метою узгодження між собою структурних частин прийнятого у другому читанні законопроекту без зміни його змісту. Будь-які інші поправки відхиляються головним комітетом без розгляду їх по суті⁶⁸.

Для розгляду законопроекту в третьому читанні головним комітетом подається порівняльна таблиця⁶⁹, яка має містити:

1. текст законопроекту, прийнятого за основу;
2. усі внесені та не відкликані пропозиції (можливо, із стислим обґрунтуванням), поправки, що мають суцільну нумерацію і

⁶⁶ Регламент Верховної Ради, ст.112;

⁶⁷ Регламент Верховної Ради, ч.4 ст. 119;

⁶⁸ Регламент Верховної Ради, ст.120;

⁶⁹ Регламент Верховної Ради, ч.1 ст.122;

розміщуються нарівні з відповідними статтями законопроекту, із зазначенням ініціаторів їх внесення – суб'єктів права законодавчої ініціативи;

3. висновок головного комітету щодо внесених пропозицій, поправок;
4. остаточну редакцію статей законопроекту, що пропонується головним комітетом для прийняття у третьому читанні.

Якщо з тих чи інших причин не всі пропозиції, поправки включені до порівняльної таблиці, головним комітетом готується і подається додаткова порівняльна таблиця.

Якщо головний комітет не прийняв рішення щодо тієї чи іншої пропозиції чи поправки до законопроекту, то остаточна редакція тексту законопроекту в цій частині залишається комітетом в редакції другого читання⁷⁰.

Після підготовки законопроекту головним комітетом до розгляду у третьому читанні у вигляді порівняльної таблиці секретаріат цього комітету погоджує її текст у редакційному відділі Головного управління документального забезпечення апарату і Головному юридичному управлінні апарату.

Оригінал редакційно та юридично відредагованої порівняльної таблиці перед внесенням на розгляд Верховної Ради має бути завізований головою головного комітету, завідуючим секретаріатом цього комітету, керівником Головного юридичного управління і завідуючим редакційного відділу Головного управління документального забезпечення апарату Верховної Ради та зареєстрований секретаріатом комітету⁷¹.

Якщо законопроект завізовано із зауваженнями, останні надаються народним депутатам разом із законопроектом⁷².

Одночасно із законопроектом, підготовленим до третього читання, головним комітетом подаються:

1. перелік законів, до яких у зв'язку з прийняттям цього закону необхідно внести зміни (за їх наявності);

⁷⁰ Регламент Верховної Ради, ст.113; Положення про порядок роботи у ВР з проектами законів, ч.37;

⁷¹ Положення про порядок роботи з документами у ВР, п.п.3.2.9.; Положення про порядок роботи у ВР з проектами законів, ч.35; Регламент Верховної Ради, ч.2 ст. 112;

⁷² Положення про порядок роботи у ВР з проектами законів, ч.38;

2. одержаний, у разі необхідності, головним комітетом від Кабінету Міністрів України план організаційних, кадрових, матеріально-технічних, фінансових, інформаційних заходів для введення в дію закону після прийняття законопроекту;
3. проекти актів Кабінету Міністрів України, інших центральних органів виконавчої влади, прийняття яких передбачено в законопроекті, що розглядається, або є необхідним для введення відповідного закону в дію, якщо Верховною Радою приймалося рішення про необхідність розробки таких проектів актів⁷³.

Порівняльні таблиці до законопроекту, підготовленого до третього читання, а також інші супровідні документи до них вводяться головним комітетом до бази даних законопроектів електронної комп'ютерної мережі Інтернет-сторінки Верховної Ради⁷⁴.

Секретаріат головного комітету передає законопроект, підготовлений до третього читання, висновки головного комітету та відповідних комітетів та інші супровідні документи до нього на тиражування сектором тиражування документів. Зазначені матеріали надаються народним депутатам сектором документального забезпечення та реєстрації учасників пленарних засідань не пізніше як за 5 днів до дня його розгляду⁷⁵.

Розгляд законопроекту у третьому читанні

У третьому читанні розглядаються і приймаються рішення щодо поправок (внесення виправлень, уточнень, усунення помилок, суперечностей в тексті законопроекту), поданих після прийняття законопроекту в другому читанні.

Розгляд законопроекту у третьому читанні включає:

1. голосування щодо статей законопроекту, текст яких зазнав змін після їх прийняття у другому читанні;
2. голосування щодо проекту постанови, внесеного народними депутатами – членами головного комітету, про схвалення підготовленого Кабінетом Міністрів України плану організаційних, кадрових,

⁷³ Регламент Верховної Ради, ст.122; Положення про порядок роботи у ВР з проектами законів, ч.37;

⁷⁴ Положення про порядок роботи у ВР з проектами законів, ч.40;

⁷⁵ Положення про порядок роботи у ВР з проектами законів, ч.39;

матеріально-технічних, фінансових, інформаційних заходів щодо введення в дію закону після прийняття законопроекту;

3. голосування законопроекту в цілому⁷⁶.

Рішення Верховної Ради за результатами розгляду законопроекту у третьому читанні

За результатами розгляду законопроекту у третьому читанні Верховна Рада може прийняти рішення про:

1. прийняття закону в цілому і направлення його на підпис Президенту України⁷⁷. Після прийняття закону в цілому внесення до його тексту будь-яких змін (за винятком виправлення граматичних чи технічних помилок) допускається лише за пропозицією Голови Верховної Ради України⁷⁸ (див. Порядок усунення неузгодженостей та неточностей прийнятого закону в наступному розділі);
2. перенесення голосування щодо законопроекту в цілому у зв'язку із прийняттям рішення про перенесення розгляду законопроекту або до подання Кабінетом Міністрів України проектів актів, прийняття яких передбачено в законопроекті, що розглядається;
3. схвалення тексту законопроекту в цілому і винесення його на всеукраїнський референдум⁷⁹. В такому випадку винесення законопроекту на всеукраїнський референдум та визначення його результатів здійснюються відповідно до положень Конституції України та законів, що регулюють питання про проведення всеукраїнського референдуму⁸⁰;
4. відхилення законопроекту⁸¹, у разі якщо Верховною Радою не прийнято жодного з передбачених пунктами 1–3 рішень⁸².

⁷⁶ Регламент Верховної Ради, ч.1-2 ст. 123;

⁷⁷ Регламент Верховної Ради, п.п.1 ч.1 ст. 124;

⁷⁸ Регламент Верховної Ради, ч.3 ст. 123;

⁷⁹ Регламент Верховної Ради, п.п.2-3 ч.1 ст. 124;

⁸⁰ Регламент Верховної Ради, ч.2 ст. 124;

⁸¹ Регламент Верховної Ради, п.п.4 ч.1 ст. 124;

⁸² Регламент Верховної Ради, ч.3 ст. 124;

ПІДГОТОВКА ЗАКОНІВ ДО НАПРАВЛЕННЯ НА ПІДПИС ПРЕЗИДЕНТУ УКРАЇНИ

Нормативна база

Порядок підготовки і направлення законів на підпис Президенту України регулюється Регламентом ВР (глава 21), Положенням про порядок роботи з документами у Верховній Раді (ч.3, п.5.2), Положенням про порядок роботи у Верховній Раді із проектами законів, постанов, інших актів Верховної Ради.

Опрацювання законів після їх прийняття

Не пізніше як на наступний день після пленарного засідання Верховної Ради, на якому було прийнято закон, Головним організаційним управлінням апарату Верховної Ради подається оперативна інформація про результати розгляду питання на пленарному засіданні. Інформація містить повну назву прийнятого закону та номер відповідного законопроекту.

На підставі цієї інформації протокольний відділ надає прийнятому Верховною Радою закону номер, заносить його до спеціального журналу та водночас формує в електронному вигляді картку реєстрації та стану оформлення закону у відповідній базі даних. Нумерація актів Верховної Ради починається з початку кожного скликання⁸³.

Порядок усунення неточностей та неузгодженостей прийнятого закону

У разі виявлення порушень законодавчої процедури, передбаченої Регламентом, наслідком чого може бути скасування результатів голосування, а також у разі подання на підпис Голові Верховної Ради тексту закону, не ідентичного тексту законопроекту, прийнятого Верховною Радою, народний депутат у 2-денний строк може письмово звернутися до Голови Верховної Ради з обґрунтованою пропозицією про внесення уточнень до прийнятого закону. У такому разі Голова Верховної Ради не підписує закон без розгляду зазначених пропозицій Верховною Радою⁸⁴.

⁸³ Положення про порядок роботи з документами у ВР, п.п.3.3.1;

⁸⁴ Регламент Верховної Ради, ч.2-3 ст.125;

У разі виявлення у поданому на підпис тексті закону редакційних неточностей або явних неузгодженостей між його положеннями Голова Верховної Ради може внести на розгляд Верховної Ради пропозиції щодо усунення таких неточностей чи неузгодженостей.

Питання щодо усунення неузгодженостей чи редакційних неточностей у прийнятому законі розглядається Верховною Радою без попереднього включення до порядку денного пленарного засідання Верховної Ради у день внесення його Головою Верховної Ради за умови попереднього отримання народними депутатами документів, необхідних для розгляду питання та прийняття рішення.

Для розгляду питання щодо усунення неузгодженостей чи редакційних неточностей у прийнятому законі народним депутатам надаються письмові пропозиції за підписом Голови Верховної Ради, в яких пояснюється суть неузгодженостей чи редакційних неточностей прийнятого закону та формулюються уточнення, які мають бути внесені до тексту закону для усунення цих неточностей чи неузгодженостей.

Під час розгляду пропозицій щодо усунення неузгодженостей чи неточностей головуєчий на пленарному засіданні доповідає про суть питання. Загальне обговорення питання не проводиться.

Обговорення та голосування кожної із внесених Головою Верховної Ради пропозицій проходить у порядку голосування пропозицій і поправок⁸⁵:

Пропозиції оголошуються головуєчим на пленарному засіданні. Якщо їх текст був наданий народним депутатам і ніхто з них не наполягає на його зачитуванні, головуєчий на пленарному засіданні може замість зачитування тексту називати номери пропозицій, які ставляться на голосування, якщо такий порядок дає можливість народним депутатам однозначно зрозуміти, за що вони голосують. За будь-яких умов зі стенограми пленарного засідання повинно бути однозначно зрозуміло, який саме текст голосується.

У разі, якщо всі поставлені на голосування частини пропозиції прийняті, а в результаті голосування в цілому пропозиція відхиляється, то пропозиція вважається відхиленою в цілому⁸⁶.

⁸⁵ Регламент Верховної Ради, ч.1-5 ст. 126;

⁸⁶ Регламент Верховної Ради, ст.45;

Пропозиції, внесені Головою Верховної Ради, але не підтримані більшістю голосів народних депутатів від конституційного складу Верховної Ради, вважаються відхиленими.

Після завершення розгляду пропозицій Голови Верховної Ради нове голосування щодо прийняття закону в цілому не проводиться.

У разі прийняття Верховною Радою хоча б однієї з пропозицій, внесених Головою Верховної Ради, головний комітет за участю юридичного та редакційного підрозділів апарату Верховної Ради протягом 3-х днів готує і подає на підпис уточнений текст закону.

У разі відхилення Верховною Радою всіх пропозицій Голови Верховної Ради він зобов'язаний у той же день підписати раніше поданий йому для підпису текст закону⁸⁷.

Підготовка закону для підпису Головою Верховної Ради

Текст закону, прийнятий Верховною Радою, не пізніше як у 10-денний строк оформляється головним комітетом, візується головою комітету та керівником секретаріату цього комітету чи особами, які виконують їх обов'язки, керівником юридичного підрозділу та надсилається до протокольного відділу для підготовки на підпис Голові Верховної Ради. Якщо текст закону завізовано із зауваженнями, вони разом із текстом закону надаються Голові Верховної Ради України⁸⁸. Разом із законом подаються додатки до нього, завізовані головою відповідного комітету та завідувачим секретаріатом комітету.

Внесення до прийнятих актів чи додатків до них змін, не зафіксованих у стенограмах засідань Верховної Ради, за винятком виправлення граматичних чи технічних помилок, не допускається⁸⁹.

Акти Верховної Ради на підпис Голові Верховної Ради готує протокольний відділ, оформляючи їх у порядку надходження. У позачерговому порядку акти оформляються тільки за дорученням керівництва Верховної Ради. На зворотному боці останнього аркуша їх візують голови відповідних комітетів Верховної Ради і завідувачі секретаріатами цих комітетів,

⁸⁷ Регламент Верховної Ради, ч.6-9 ст. 126;

⁸⁸ Регламент Верховної Ради, ч.1 ст. 125; Положення про порядок роботи у ВР з проектами законів, ч.42;

⁸⁹ Положення про порядок роботи з документами у ВР, п.п.3.3.3; Положення про порядок роботи у ВР з проектами законів, 42;

керівники Головного юридичного управління та Головного управління документального забезпечення, завідуючий протокольним відділом, Керівник апарату Верховної Ради⁹⁰.

Підготовлені на підпис Голові Верховної Ради акти протокольний відділ передає заступникові Керівника апарату Верховної Ради, який здійснює координацію документального забезпечення, для візування і передачі Керівникові апарату Верховної Ради⁹¹.

Акти Верховної Ради на підпис Голові Верховної Ради подає Керівник апарату Верховної Ради⁹².

При оформленні на підпис прийнятих Верховною Радою актів Верховної Ради їх реквізити (заголовок, основний текст, підпис) мають відповідати таким вимогам:

- найменування виду акта друкується великими літерами кеглем 16 мм, напівжирним шрифтом і розміщується по центру над заголовком;
- заголовок (який відповідає на питання “про що?” або містить назву акта) відділяється від попереднього реквізиту трьома міжрядковими інтервалами і друкується по центру з великої літери;
- основний текст відділяється від заголовка трьома–чотирма міжрядковими інтервалами;
- підпис відділяється від тексту трьома міжрядковими інтервалами і складається зі слів “Голова Верховної Ради України”. Ці слова друкуються у два рядки через один інтервал. Слова “Голова Верховної Ради” друкуються від лівої межі текстового поля, а слово “України” вирівнюється по центру відносно цих слів і друкується під ними.

При цьому реквізит підпису має містити ініціали імені і прізвище Голови Верховної Ради України.

До законів України, які надсилаються на підпис Президенту України, додається сторінка з текстом, ідентичним тексту на останній сторінці з підписом Голови Верховної Ради, де передбачений підпис Президента

⁹⁰ Положення про порядок роботи у ВР з проектами законів, ч.43; Положення про порядок роботи з документами у ВР, п.п.3.3.4-3.3.5.;

⁹¹ Положення про порядок роботи з документами у ВР, п.п.3.3.7.;

⁹² Положення про порядок роботи у ВР з проектами законів, ч.44; Положення про порядок роботи з документами у ВР, п.п.3.3.8.;

України. Слова “Президент України” друкуються від лівої межі текстового поля в один рядок⁹³.

Голова Верховної Ради України підписує поданий на підпис закон не раніше 2-х і не пізніше 5-ти днів з дня його подання.

Підписані Головою Верховної Ради закони протокольний відділ невідкладно фельдзв’язком надсилає до Секретаріату Президента на підпис та вносить інформацію з цього питання до відповідної бази даних⁹⁴.

ПОВТОРНИЙ РОЗГЛЯД ЗАКОНІВ, ПОВЕРНЕНИХ ПРЕЗИДЕНТОМ УКРАЇНИ

Нормативна база

Порядок повторного розгляду законів, повернених Президентом України до Верховної Ради регулюється Конституцією України (стаття 94), Положенням про порядок роботи з документами у Верховній Раді (ч.3, п.5.2), Положенням про порядок роботи у Верховній Раді із проектами законів, постанов, інших актів Верховної Ради.

Рішення Президента щодо направленою на підпис закону:

Президент України протягом 15-ти днів після отримання закону підписує його, беручи до виконання, та офіційно оприлюднює його або повертає закон зі своїми вмотивованими і сформульованими пропозиціями до Верховної Ради для повторного розгляду (застосовує право вето).

У разі, якщо Президент протягом встановленого строку не повернув закон для повторного розгляду, закон вважається схваленим Президентом України і має бути підписаний та офіційно оприлюднений⁹⁵.

Наслідки застосування Президентом права вето:

У разі якщо Президент України застосував право вето щодо прийнятого Верховною Радою закону і у 15-денний строк повернув закон до Верховної Ради зі своїми вмотивованими і сформульованими

⁹³ Положення про порядок роботи з документами у ВР, п.п.3.1.2.-3.1.3.;

⁹⁴ Положення про порядок роботи з документами у ВР, п.п.3.3.10.; Положення про порядок роботи у ВР з проектами законів, ч.46;

⁹⁵ Конституція України, від 28.06.1996р., ч.2-3 ст.94;

пропозиціями, результати голосування за закон у цілому скасовуються і відкривається процедура його повторного розгляду у Верховній Раді⁹⁶.

Підготовка до розгляду пропозицій Президента на засіданні Верховної Ради

Якщо Президент повернув для повторного розгляду надісланий йому на підпис закон, відділ службової кореспонденції реєструє лист з пропозиціями Президента, передає їх разом з оригіналом закону до сектору реєстрації законопроектів, а копію листа – Керівникові апарату Верховної Ради, та невідкладно інформує протокольний відділ про надходження документа до Верховної Ради для занесення інформації до відповідної бази даних⁹⁷.

Сектор реєстрації законопроектів готує відповідний проект резолюції. Після розгляду пропозицій Президента України Головою Верховної Ради, а у разі його відсутності – Першим заступником або заступником Голови Верховної Ради, копії закону і матеріали до нього сектор реєстрації законопроектів згідно з резолюцією керівництва Верховної Ради надсилає на опрацювання відповідним комітетам Верховної Ради та структурним підрозділам апарату Верховної Ради, а оригінали передає до протокольного відділу⁹⁸.

Пропозиції Президента України до поверненого ним закону розглядаються у головному комітеті, який здійснював підготовку його остаточної редакції. Під час розгляду пропозицій Президента України до поверненого ним закону головний комітет вивчає обґрунтованість кожної окремої пропозиції та ухвалює висновок щодо доцільності її прийняття чи відхилення. Інші комітети з власної ініціативи або за зверненням головного комітету можуть розглянути пропозиції Президента на своїх засіданнях та не пізніш як у 10-денний строк з дня надходження такого звернення надіслати свої висновки до головного комітету⁹⁹.

Закон, повернений Президентом України до Верховної Ради для повторного розгляду, після його підготовки у головному комітеті роз-

⁹⁶ Регламент Верховної Ради, ч.1 ст.127;

⁹⁷ Положення про порядок роботи з документами у ВР, п.п.3.3.11.; Положення про порядок роботи у ВР з проектами законів, ч.47;

⁹⁸ Положення про порядок роботи у ВР з проектами законів, ч.47; Положення про порядок роботи з документами у ВР, п.п.3.3.14.;

⁹⁹ Регламент Верховної Ради, ч.1-3 ст.128;

глядається позачергово на пленарному засіданні Верховної Ради, не пізніше як через 30 днів після його повернення з пропозиціями Президента, якщо Верховною Радою не прийнято іншого рішення¹⁰⁰.

Закон з пропозиціями Президента подається головним комітетом у вигляді порівняльної таблиці, яка містить:

1. текст статей прийнятого закону, до яких Президент пропонує внести зміни;
2. текст змін, запропонованих Президентом;
3. рішення головного комітету щодо кожної запропонованої пропозиції і його коротке обґрунтування;
4. остаточний текст відповідних статей, частин або пунктів статей, який рекомендується головним комітетом для прийняття Верховною Радою.

Якщо пропозиції Президента зводяться до вимоги відхилити прийнятий закон, порівняльна таблиця не подається.

Висновки, підготовлені за результатами експертизи законопроекту, направляються Голові Верховної Ради, головному комітету та надаються народним депутатам.

Пропозиції Президента України разом з висновком головного комітету, порівняльною таблицею та іншими супровідними документами надаються народним депутатам не пізніше як за 3 дні до розгляду питання на пленарному засіданні Верховної Ради¹⁰¹.

Порядок розгляду на засіданні Верховної Ради пропозицій Президента до закону

Розгляд пропозицій Президента починається з доповіді цих пропозицій посадовою особою, визначеною Президентом. Відсутність цієї посадової особи не перешкоджає розгляду питання. Після доповіді заслуховується співдоповідь головного комітету. Доповідач та співдоповідач відповідають на запитання народних депутатів. Після закінчення доповіді та співповіді головуючий на пленарному засіданні ставить на голосування пропози-

¹⁰⁰ Регламент Верховної Ради, ч.2 ст.127; Положення про порядок роботи у ВР з проектами законів, ч.47;

¹⁰¹ Регламент Верховної Ради, ч.4-7 ст.128;

ції, запропоновані Президентом, у тому порядку, в якому вони викладені Президентом, або в іншому визначеному Верховною Радою порядку. Обговорення окремих пропозицій Президента України до поверненого ним закону проводиться лише за процедурним рішенням Верховної Ради¹⁰².

Якщо текст був наданий народним депутатам і ніхто з них не наполягає на його зачитуванні, головуючий може замість зачитування тексту називати номери пропозицій, які ставляться на голосування, якщо такий порядок дає можливість народним депутатам однозначно зрозуміти, за що вони голосують. За будь-яких умов зі стенограми пленарного засідання повинно бути однозначно зрозуміло, який саме текст ставиться на голосування¹⁰³.

Порядок голосування пропозицій Президента:

В залежності від пропозицій Президента, голосування відбувається в такому порядку:

1. **якщо Президент пропонує відхилити прийнятий закон**, то голосування проводиться щодо відхилення закону в цілому. Якщо пропозиція про відхилення закону в цілому підтримана більшістю голосів народних депутатів від конституційного складу Верховної Ради (226 голосів), закон вважається відхиленим;
2. **якщо пропозиція Президента про відхилення закону в цілому не підтримана Верховною Радою**, то голосування проводиться щодо повторного прийняття закону в цілому (**подолання вето**). В такому випадку, закон вважається прийнятим, якщо він отримав підтримку не менше як 2/3 голосів народних депутатів від конституційного складу Верховної Ради (300 голосів). Затим секретаріат головного комітету готує проект листа до Президента і передає його на підпис Голові Верховної Ради. Після підписання такий лист разом з оригіналом закону надсилається протокольним відділом до Секретаріату Президента для підпису¹⁰⁴;
3. **якщо Президент вносить пропозиції до закону**, то Верховна Рада може:
 - прийняти пропозицію (якщо за неї проголосує не менше 226-ти депутатів). Після завершення голосування пропозицій

¹⁰² Регламент Верховної Ради, ст.129;

¹⁰³ Регламент Верховної Ради, ст.45;

¹⁰⁴ Положення про порядок роботи з документами у ВР, п.п.3.3.15.; Регламент Верховної Ради, ст.130;

Президента проводиться голосування щодо прийняття закону в цілому. У разі прийняття всіх пропозицій Президента закон вважається прийнятим у цілому, якщо за нього проголосувала більшість депутатів від конституційного складу Верховної Ради (226 голосів);

- відхилити пропозицію (якщо вона не отримала підтримку 226-ти або більше депутатів). В цьому випадку текст статті, до якої вносилася пропозиція Президента, залишається у попередній редакції. Після завершення голосування пропозицій Президента проводиться голосування щодо прийняття закону в цілому;
- частково прийняти пропозиції. В цьому випадку, за умови голосування за закон не менш як 2/3 голосів народних депутатів від конституційного складу Верховної Ради (300 голосів), він вважається знову прийнятим з подоланням вето;
- повністю відхилити пропозиції. В такому випадку Верховна Рада має прийняти закон в цілому не менш як 2/3 голосів народних депутатів від конституційного складу Верховної Ради (300 голосів);
- направити не прийнятий після повторного розгляду закон на доопрацювання до головного комітету. В такому випадку головний комітет не пізніше як у 30-денний строк після дня розгляду Верховною Радою закону зобов'язаний повторно внести його на розгляд Верховної Ради. Якщо рішення Верховної Ради про направлення закону на доопрацювання до головного комітету не прийнято, або якщо після доопрацювання в головному комітеті на пленарному засіданні Верховної Ради під час наступного повторного розгляду закон не отримав необхідної кількості голосів народних депутатів на підтримку, він вважається відхиленим¹⁰⁵.

Направлення закону, прийнятого після повторного розгляду, на підпис Президенту

Прийнятий після повторного розгляду закон із пропозиціями Президента України оформляється головним комітетом¹⁰⁶ (див. “Підготовка закону на підпис Голови Верховної Ради”) і подається на підпис Голові Верховної Ради, який підписує та невідкладно направляє його Президентові України.

¹⁰⁵ Регламент Верховної Ради, ст.130;

¹⁰⁶ Регламент Верховної Ради, ч.1 ст.131;

ПІДПИСАННЯ, ОПРИЛЮДНЕННЯ, ОПУБЛІКУВАННЯ, НАБРАННЯ ЧИННОСТІ ЗАКОНОМ

Нормативна база

Порядок опублікування та набрання чинності законом регулюється Конституцією України (стаття 94), Регламентом ВР (глава 24), Рішенням Конституційного Суду у справі за конституційним поданням Президента України щодо офіційного тлумачення ч.2, 3 ст.84 та ч.2 і 4 ст. 94 Конституції (справа щодо порядку голосування та повторного розгляду законів Верховною Радою) від 7 липня 1998 року, Положенням про порядок роботи з документами у Верховній Раді (ч.3, п.5.2), Положенням про порядок роботи у Верховній Раді із проектами законів, постанов, інших актів Верховної Ради.

Підписання та оприлюднення закону

Президент протягом 15-ти днів після отримання закону підписує його, беручи до виконання, та офіційно оприлюднює його або повертає зі своїми вмотивованими і сформульованими пропозиціями до Верховної Ради для повторного розгляду. У разі, якщо Президент протягом встановленого строку не повернув закон для повторного розгляду, закон вважається схваленим Президентом і має бути підписаний і офіційно оприлюднений. Якщо під час повторного розгляду закон був знову прийнятий Верховною Радою не менш як 2/3 від її конституційного складу (300 голосів), Президент України зобов'язаний його підписати та оприлюднити протягом 10–ти днів. У разі, якщо Президент не підписав такий закон, він невідкладно офіційно оприлюднюється Головою Верховної Ради і опубліковується за його підписом¹⁰⁷.

Перебіг 15-денного та 10-денного строку, передбаченого ч.ч. 2-4 ст.94 Конституції України, слід обчислювати в календарних днях. Зазначені строки підписання та офіційного оприлюднення Президентом законів починаються з наступного дня після їх отримання Президентом України. Якщо закінчення 15-денного та 10-денного строку, передбаченого ч.ч. 2-4 ст.94 Конституції, припадає на вихідний або святковий день, то днем закінчення цього строку є наступний робочий день. Встановлена в ч.4 ст. 94 Конституції вимога щодо повторного прийняття закону Верховною

¹⁰⁷ Конституція України, від 28.06.1996р., ч.2-5 ст.94;

Радою не менш як 2/3 від її конституційного складу поширюється лише на закони, пропозиції Президента до яких повністю або частково відхилені. Ця вимога стосується прийняття закону в цілому. Якщо пропозиції Президента до закону у пропонованій ним редакції враховано повністю, повторного прийняття закону не менш як 2/3 від конституційного складу Верховної Ради не вимагається.

У разі прийняття Верховною Радою закону після повторного розгляду з урахуванням пропозицій Президента глава держави зобов'язаний підписати його та офіційно оприлюднити у 10-денний строк¹⁰⁸.

Підписані Президентом закони повертаються до Верховної Ради і передаються до протокольного відділу, який через сектор тиражування документів забезпечує їх тиражування і розсилку копій згідно з покажчиками розсилки, поданими відповідними комітетами Верховної Ради та підписаними завідуючими секретаріатами комітетів¹⁰⁹.

Опублікування законів

Підписані Президентом України закони та закони, які офіційно оприлюднені Головою Верховної Ради, публікуються в газеті “Голос України” та у “Відомостях Верховної Ради України”. Публікація законів у цих друкованих засобах масової інформації вважається офіційною.

У разі виявлення невідповідності опублікованого закону, постанови чи іншого акта Верховної Ради його оригіналу, не пізніше як через 10 днів з дня виявлення невідповідності уточнений текст закону, постанови чи іншого акта Верховної Ради публікується в газеті “Голос України” та в черговому номері “Відомостей Верховної Ради України”¹¹⁰.

Набрання чинності законом

Закон набирає чинності через 10 днів з дня його офіційного оприлюднення, якщо інше не передбачено самим законом, але не раніше дня його опублікування¹¹¹.

¹⁰⁸ Рішення Конституційного Суду у справі за конституційним поданням Президента України щодо офіційного тлумачення ч.2, 3 ст.84 та ч.2 і 4 ст. 94 Конституції (справа щодо порядку голосування та повторного розгляду законів Верховною Радою) від 7.07.1998 року;

¹⁰⁹ Положення про порядок роботи у ВР з проектами законів, ч.46;

¹¹⁰ Регламент Верховної Ради, ч.1-3 ст.134;

¹¹¹ Конституція України, від 28.06.1996р., ч.2-5 ст.94;

ЗБЕРІГАННЯ ПРИЙНЯТИХ ЗАКОНІВ

Нормативна база

Порядок зберігання законів регулюється Регламентом ВР (ч.4 ст.134, ст.135), положеннями Інструкції з діловодства у Верховній Раді (ч.3), Положенням про порядок роботи у Верховній Раді із проектами законів, постанов, інших актів Верховної Ради.

Справа закону:

Після набрання чинності законом апарат Верховної Ради разом із секретаріатом відповідного головного комітету веде справу закону, до якої включаються:

1. прийнятий Верховною Радою текст закону;
2. прийнятий Верховною Радою план організаційних, кадрових, матеріально-технічних, фінансових, інформаційних заходів для реалізації положень прийнятого закону, а також повідомлення про хід виконання цього плану Кабінетом Міністрів, що надійшли до Верховної Ради;
3. перелік і тексти прийнятих Президентом, Кабінетом Міністрів, міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади нормативно-правових актів на виконання положень цього закону;
4. повідомлення Верховного Суду України, вищих спеціалізованих судів України, Міністерства юстиції України, Генеральної прокуратури України, інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб про дотримання положень закону, а також, у разі надходження, їх пропозиції щодо підвищення ефективності дії цього закону;
5. документи, відповідні остаточні редакції тексту закону, пов'язані із зміною, втратою чинності закону;
6. рішення та висновки Конституційного Суду України щодо закону, роз'яснення Верховного Суду України стосовно положень закону, якщо такі є¹¹²;

Формування справ прийнятих Верховною Радою законів здійснює протокольний відділ з таких документів:

¹¹² Регламент Верховної Ради, ст.135;

1. оригіналів законів;
2. оригіналів редакційно опрацьованих і завізованих в установленому порядку текстів прийнятих законів;
3. протоколів пленарних засідань Верховної Ради;
4. протоколів та стенограм засідань Погоджувальної ради депутатських фракцій;
5. листів інформаційного характеру, що надійшли від органів державної влади, копії яких передані головам комітетів та головам депутатських фракцій або до секретаріату коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді для ознайомлення з резолюцією Голови Верховної Ради або Першого заступника чи заступника Голови Верховної Ради відповідно до розподілу обов'язків¹¹³.

Зберігання закону

Підписаний Президентом України закон, а також підписані Головою Верховної Ради постанови та інші акти Верховної Ради є оригіналами і зберігаються в апараті Верховної Ради в установленому порядку. Всі інші примірники законів, постанов та інших актів Верховної Ради є копіями¹¹⁴.

¹¹³ Положення про порядок роботи з документами у ВР, п.п. 3.3.16.;

¹¹⁴ Регламент Верховної Ради, ч.4 ст. 134;

Розділ 4

ОСОБЛИВОСТІ ВНЕСЕННЯ ТА ПРИЙНЯТТЯ ЗАКОНУ ПРО ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ

НОРМАТИВНА БАЗА

Порядок внесення та прийняття закону про Державний бюджет регулюється Конституцією України (ст.96), Регламентом Верховної Ради (Глава 26), положеннями Бюджетного кодексу (Глави 4, 6, 7), Положенням про порядок роботи з документами у Верховній Раді (ч.3, п.5.2), Положенням про порядок роботи у Верховній Раді із проектами законів, постанов, інших актів Верховної Ради.

Кабінет Міністрів має виключне право на внесення проекту закону про Державний бюджет¹¹⁵.

РОЗРОБКА, ПОДАННЯ, СХВАЛЕННЯ ОСНОВНИХ НАПРЯМІВ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ

Розробка Основних напрямів бюджетної політики (Бюджетної резолюції)

Бюджетна резолюція окреслює пріоритети бюджетної політики держави на наступний період. Бюджетна резолюція є орієнтиром для Уряду України під час розробки проекту закону про Державний бюджет і для Верховної Ради під час розгляду бюджету і законів, що впливають на доходи і видатки Державного бюджету.

¹¹⁵ Регламент Верховної Ради, ч.2 ст. 84;

Проект Бюджетної резолюції розробляє Кабінет Міністрів з урахуванням основних прогнозних макропоказників економічного і соціального розвитку України на наступний бюджетний період із зазначенням:

- показників обсягу валового внутрішнього продукту;
- індексів споживчих цін;
- прогнозованого офіційного обмінного курсу гривні у середньому за рік та на кінець року;
- прогнозованого рівня безробіття¹¹⁶

Проект Бюджетної резолюції містить пропозиції Кабінету Міністрів щодо:

- граничного розміру дефіциту (профіциту) Державного бюджету України у відсотках до прогнозного річного обсягу валового внутрішнього продукту;
- частки прогнозного річного обсягу валового внутрішнього продукту, що перерозподіляється через зведений бюджет України;
- граничного обсягу державного боргу та його структури;
- обґрунтувань і розрахунків питомої ваги обсягу міжбюджетних трансфертів у видатках Державного бюджету України і коефіцієнта вирівнювання для місцевих бюджетів;
- питомої ваги капітальних вкладень у видатках Державного бюджету та пріоритетних напрямів їх використання;
- взаємовідносин Державного бюджету з місцевими бюджетами в наступному бюджетному періоді;
- змін до законодавства, прийняття яких є необхідним для реалізації бюджетної політики держави;
- переліку головних розпорядників коштів Державного бюджету;
- захищених статей видатків бюджету;
- обґрунтування необхідності поділу бюджету на загальний та спеціальний фонди;

¹¹⁶ Регламент Верховної Ради, ч.1 ст. 147; Бюджетний кодекс України, від 21.06.2001 р. (далі – Бюджетний кодекс України), ч.4 ст.33;

- встановлення розміру мінімальної заробітної плати та рівня забезпечення прожиткового мінімуму на плановий бюджетний період¹¹⁷.

Подання Бюджетної резолюції на розгляд Верховної Ради

Проект бюджетної резолюції Кабінет Міністрів подає до Верховної Ради не пізніше ніж за 4 робочих дні до початку розгляду питання Верховною Радою¹¹⁸.

Розгляд Бюджетної резолюції у Верховній Раді

Народні депутати, комітети розробляють свої пропозиції щодо Бюджетної резолюції і надсилають їх до Комітету з питань бюджету не пізніше ніж за 3 дні до розгляду питання щодо бюджетної резолюції Верховною Радою. Комітет з питань бюджету узагальнює пропозиції, що надійшли, і готує проект постанови Верховної Ради про схвалення або взяття до відома Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період¹¹⁹.

Не пізніше 1 червня або першого наступного за цією датою дня пленарних засідань Верховної Ради у Верховній Раді відбуваються парламентські слухання з питань бюджетної політики на наступний бюджетний період. З доповіддю про Основні напрями бюджетної політики на наступний бюджетний період виступає Прем'єр-міністр України або за його дорученням Міністр фінансів України¹²⁰.

Прийняття рішення Верховною Радою щодо Бюджетної резолюції

Після розгляду Бюджетної резолюції на парламентських слуханнях, Верховна Рада приймає постанову про її схвалення або взяття до відома¹²¹.

Зазначена постанова може містити пропозиції Верховної Ради до Бюджетної резолюції виключно з питань¹²².

¹¹⁷ Бюджетний кодекс України, ч.3 ст.33;

¹¹⁸ Регламент Верховної Ради, ч.1 ст. 147; Бюджетний кодекс України, ч.2 ст.33;

¹¹⁹ Регламент Верховної Ради, ч.2-3 ст.147;

¹²⁰ Бюджетний кодекс України, ч.1 ст.33;

¹²¹ Регламент Верховної Ради, ч.4 ст. 147; Бюджетний кодекс України, ч.6 ст.33;

¹²² Бюджетний кодекс України, ч.6 ст.33;

- граничного розміру дефіциту (профіциту) Державного бюджету України у відсотках до прогнозного річного обсягу валового внутрішнього продукту;
- частки прогнозного річного обсягу валового внутрішнього продукту, що перерозподіляється через зведений бюджет України;
- граничного обсягу державного боргу та його структури;
- обґрунтувань і розрахунків питомої ваги обсягу міжбюджетних трансфертів у видатках Державного бюджету України і коефіцієнта вирівнювання для місцевих бюджетів;
- питомої ваги капітальних вкладень у видатках Державного бюджету та пріоритетних напрямів їх використання;
- взаємовідносин Державного бюджету з місцевими бюджетами в наступному бюджетному періоді;
- змін до законодавства, прийняття яких є необхідним для реалізації бюджетної політики держави;
- переліку головних розпорядників коштів Державного бюджету;
- захищених статей видатків бюджету;
- обґрунтування необхідності поділу бюджету на загальний та спеціальний фонди;
- встановлення розміру мінімальної заробітної плати та рівня забезпечення прожиткового мінімуму на плановий бюджетний період¹²³.

РОЗРОБКА ПРОЕКТУ ЗАКОНУ ПРО ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ УКРАЇНИ

Міністр фінансів відповідає за складання проекту закону про Державний бюджет України¹²⁴.

Міністерство фінансів готує проект закону про Державний бюджет України з урахуванням положень затвердженої Верховною Радою бюджетної резолюції та на основі аналізу бюджетних запитів головних

¹²³ Бюджетний кодекс України, ч.3 ст.33;

¹²⁴ Бюджетний кодекс України, ч.1-2 ст.32;

розпорядників бюджетних коштів. Проект закону про Державний бюджет України на наступний рік не може містити положень про зупинення дії чи внесення змін до законів¹²⁵.

Міністерство фінансів України подає проект закону про Державний бюджет України Кабінету Міністрів для розгляду, а також вносить пропозиції щодо термінів і порядку розгляду цього проекту в Кабінеті Міністрів. Кабінет Міністрів приймає постанову щодо схвалення проекту закону про Державний бюджет¹²⁶.

ПОДАННЯ ПРОЕКТУ ЗАКОНУ ПРО ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ НА РОЗГЛЯД ВЕРХОВНОЇ РАДИ

Кабінет Міністрів подає проект закону про Державний бюджет України разом з відповідними матеріалами Верховній Раді не пізніше 15 вересня року, що передує плановому¹²⁷.

Поданий Кабінетом Міністрів України проект закону про Державний бюджет України на наступний рік надається народним депутатам для ознайомлення не пізніш як за 4 дні до його представлення у Верховній Раді¹²⁸. Разом з проектом закону про Державний бюджет, схваленим Кабінетом Міністрів, подаються:

1. Пояснювальна записка, яка повинна містити:

- інформацію про економічне становище держави та основні прогнози макропоказники економічного і соціального розвитку України на наступний бюджетний період, покладені в основу проекту Державного бюджету;
- оцінку надходжень доходів та інших коштів (позик), що пропонуються для забезпечення фінансовими ресурсами витрат бюджету;
- пояснення до основних положень проекту Державного бюджету та проекту закону про Державний бюджет України, включаючи аналіз запропонованих обсягів видатків на виконання функцій, програм у розрізі територій (обґрунтування включають бюджетні показники

¹²⁵ Регламент Верховної Ради, ч.4 ст. 148;

¹²⁶ Бюджетний кодекс України, ст. 37;

¹²⁷ Бюджетний кодекс України, ст.37; Регламент Верховної Ради, ч.2 ст. 148;

¹²⁸ Регламент Верховної Ради, ч.5 ст. 148;

- за попередній, поточний, наступний бюджетні періоди в розрізі класифікації видатків бюджету);
- інформацію щодо врахування положень Бюджетної резолюції та пропозицій Верховної Ради до них;
 - аналітичні дані, розрахунки з обґрунтуваннями особливостей міжбюджетних взаємовідносин, а саме:
 - детальні розрахунки прогнозного загального обсягу доходів та видатків, що враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів між державним бюджетом та місцевими бюджетами, за видами доходів та за функціями;
 - базові показники та результати обрахунку індексів відносної податкоспроможності в розрізі місцевих бюджетів;
 - детальний розрахунок розміру фінансового нормативу бюджетної забезпеченості за функціями та видами місцевих бюджетів;
 - детальний розрахунок коригуючих коефіцієнтів та коефіцієнту вирівнювання;
 - розрахунки обсягів субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам за видами пільг і допомог та детальними фінансовими та кількісними показниками.
 - інформацію щодо обсягів державного боргу, в тому числі за типом боргового зобов'язання, графіка його погашення, обсягів та умов запозичень;
 - прогноз основних макропоказників економічного і соціального розвитку України, показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків та фінансування на наступні три бюджетні періоди;
2. **Прогнозні показники зведеного бюджету України** (включаючи оцінку Державного бюджету України та місцевих бюджетів) відповідно до бюджетної класифікації, а також зведений баланс фінансових ресурсів України;
 3. **Перелік пільг по податках, зборах** (інших обов'язкових платежах) із розрахунком втрат доходів бюджету від їх надання;
 4. **Показники видатків** Державного бюджету, необхідні на наступні бюджетні періоди для завершення програм, що враховані в проекті Державного бюджету, за умови реалізації цих програм протягом більш як одного бюджетного періоду;
 5. **Зведення та структура фінансових зобов'язань** із державного боргу та **державних гарантій** на поточний і наступний бюджетні

періоди до повного погашення боргових зобов'язань, включаючи суми на обслуговування державного боргу;

6. *Перелік інвестиційних програм* на наступний бюджетний період, під які можуть надаватися гарантії Кабінету Міністрів;
7. *Доповідь про хід виконання Державного бюджету* у поточному бюджетному періоді;
8. *Проекти кошторисів усіх державних цільових фондів*, які створюються за рахунок податків і зборів (обов'язкових платежів) відповідно до закону;
9. *Пояснення головних розпорядників бюджетних коштів* до проекту Державного бюджету (подаються до Комітету Верховної Ради України з питань бюджету);
10. *Інші матеріали*, обсяг і форму яких визначає Кабінет Міністрів України¹²⁹.

Законом про Державний бюджет України визначаються:

1. Загальна сума доходів і загальна сума видатків (з розподілом на загальний та спеціальний фонди, а також з розподілом видатків на поточні і капітальні);
2. Граничний обсяг річного дефіциту (профіциту) Державного бюджету в наступному бюджетному періоді і державного боргу на кінець наступного бюджетного періоду, повноваження щодо надання державних гарантій, а також обсягу цих гарантій;
3. Бюджетні призначення головним розпорядникам коштів Державного бюджету за бюджетною класифікацією;
4. Доходи бюджету за бюджетною класифікацією;
5. Бюджетні призначення міжбюджетних трансфертів;
6. Розмір оборотної касової готівки Державного бюджету;
7. Розмір мінімальної заробітної плати на плановий бюджетний період;
8. Рівень забезпечення прожиткового мінімуму на плановий бюджетний період;
9. Додаткові положення, що регламентують процес виконання бюджету¹³⁰.

¹²⁹ Бюджетний кодекс України, ч.1 ст. 38;

¹³⁰ Бюджетний кодекс України, ч.2 ст. 38;

ПРЕДСТАВЛЕННЯ ПРОЕКТУ ЗАКОНУ ПРО ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ У ВЕРХОВНІЙ РАДІ

Не пізніше ніж через 5 днів після подання Кабінетом Міністрів проекту закону про Державний бюджет до Верховної Ради Міністр фінансів України представляє його на пленарному засіданні Верховної Ради. Голова Комітету Верховної Ради з питань бюджету доповідає про відповідність проекту закону про Державний бюджет вимогам Бюджетного кодексу, положенням бюджетної резолюції¹³¹.

Представлення проекту закону про Державний бюджет України на наступний рік проводиться за процедурою повного обговорення¹³². Процедура повного обговорення питань на пленарному засіданні включає:

1. Доповідь Міністра фінансів, запитання доповідачу і відповіді на них;
2. Співдоповідь визначеного головним комітетом співдоповідача, запитання співдоповідачу і відповіді на них;
3. Виступи народних депутатів – членів головного комітету з оголошенням та обґрунтуванням окремої думки, якщо вона не була надана народним депутатам разом з висновком відповідного комітету чи тимчасової спеціальної комісії;
4. Виступи по одному представнику від кожного комітету;
5. Виступи представників депутатських фракцій, народних депутатів;
6. Оголошення головуєчим на пленарному засіданні про припинення обговорення та повідомлення про кількість промовців, які виступили і які записались на виступ;
7. Заключне слово доповідача і співдоповідача (співдоповідачів);
8. Уточнення та оголошення головуєчим на пленарному засіданні пропозицій, які надійшли щодо питання, яке обговорюється і будуть ставитись на голосування¹³³.

¹³¹ Бюджетний кодекс України, ч.1 ст. 39; Регламент Верховної Ради, ч.1-2 ст.149;

¹³² Регламент Верховної Ради, ч.3 ст.149;

¹³³ Регламент Верховної Ради, ст. 30;

РІШЕННЯ ВЕРХОВНОЇ РАДИ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ПРЕДСТАВЛЕННЯ ПРОЕКТУ ЗАКОНУ ПРО ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ

За результатами обговорення проекту закону про Державний бюджет Верховна Рада може прийняти вмотивоване рішення про:

1. *Схвалення і прийняття до розгляду* проекту закону про Державний бюджет;
2. *Відхилення* проекту Державного бюджету у разі:
 - невідповідності положенням Бюджетного кодексу;
 - невідповідність положенням бюджетної резолюції;

У разі відхилення проекту закону про Державний бюджет Кабінет Міністрів зобов'язаний у тижневий термін з дня набрання чинності рішенням про відхилення подати проект закону про Державний бюджет на повторне представлення з обґрунтуванням внесених змін, пов'язаних з відповідним рішенням Верховної Ради. Міністр фінансів повторно представляє проект закону про Державний бюджет не пізніше 3-х днів після його повторного подання до Верховної Ради¹³⁴.

ПІДГОТОВКА ВЕРХОВНОЮ РАДОЮ ПРОЕКТУ ЗАКОНУ ПРО ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ ДО ПЕРШОГО ЧИТАННЯ

Після прийняття до розгляду представленою проекту закону про Державний бюджет не пізніше 1 жовтня (6 жовтня, якщо проект бюджету був прийнятий до розгляду після повторного подання Кабінетом Міністрів) року, який передує плановому, проект закону про Державний бюджет розглядається:

- народними депутатами;
- у комітетах Верховної Ради;
- у депутатських фракціях Верховної Ради.

Комітети Верховної Ради, народні депутати формують свої пропозиції до проекту закону про Державний бюджет і передають їх до Комітету Верховної Ради з питань бюджету та призначають представників для участі у роботі Комітету з питань бюджету. Після 1 жовтня (6 жовтня, якщо проект бюджету був прийнятий до розгляду після повторного подання

¹³⁴ Бюджетний кодекс України, ч.2-3 ст. 39; Регламент Верховної Ради, ч.4 ст.149;

Кабінетом Міністрів) року, який передує плановому, прийняття пропозицій Комітетом Верховної Ради з питань бюджету припиняється¹³⁵.

Комітет Верховної Ради з питань бюджету не пізніше 15 жовтня (20 жовтня, якщо проект бюджету був прийнятий до розгляду після повторного подання Кабінетом Міністрів) року, який передує плановому, спільно з уповноваженими представниками Кабінету Міністрів¹³⁶ та за участі ініціаторів внесення пропозицій¹³⁷ розглядає пропозиції до проекту закону про Державний бюджет і готує Висновки та пропозиції до нього, а також таблиці пропозицій суб'єктів права законодавчої ініціативи, які пропонуються підтримати чи відхилити, і приймає з цього приводу відповідне обґрунтоване рішення¹³⁸. За результатами розгляду проекту закону про Державний бюджет України на наступний рік Комітет з питань бюджету готує проект відповідної постанови Верховної Ради. Причини відхилення пропозицій комітетом, до предмета відання якого належать питання бюджету, обґрунтовуються у висновках комітету.

Висновки та пропозиції до проекту закону про Державний бюджет, а також таблиці пропозицій Апаратом Верховної Ради розповсюджуються серед народних депутатів не пізніше ніж за 5 днів до розгляду проекту закону про Державний бюджет у першому читанні¹³⁹.

Вимоги до оформлення пропозицій до проекту закону про Державний бюджет:

1. Пропозиції стосовно збільшення видатків Державного бюджету мають визначати джерела покриття таких видатків;
2. Пропозиції стосовно зменшення доходів Державного бюджету мають визначати джерела компенсації втрат доходів Державного бюджету або види та обсяги видатків, що підлягають відповідному скороченню.
3. Жодна з таких пропозицій не повинна призводити до збільшення державного боргу і гарантії порівняно з їх обсягом, передбаченим у представленому проекті закону про Державний бюджет;

¹³⁵ Бюджетний кодекс України, ч.1 ст. 40; Регламент Верховної Ради, ч.1 ст.151;

¹³⁶ Бюджетний кодекс України, ч.3-4 ст. 40;

¹³⁷ Регламент Верховної Ради, ч.2 ст.151;

¹³⁸ Бюджетний кодекс України, ч.3-4 ст. 40;

¹³⁹ Регламент Верховної Ради, ч.1-3 ст.151;

4. Не допускається внесення пропозицій щодо змін до прогнозу податкових надходжень, крім випадку, коли за висновком Комітету з питань бюджету, Міністерства фінансів та Рахункової палати виявлені неточності в їх розрахунку.

Якщо принаймні одна із вимог не виконується, відповідна пропозиція до розгляду Комітетом з питань бюджету не приймається¹⁴⁰.

РОЗГЛЯД ПРОЕКТУ ЗАКОНУ ПРО ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ У ПЕРШОМУ ЧИТАННІ

Верховна Рада розглядає проект закону про Державний бюджет України на наступний рік у першому читанні не пізніше 20 жовтня (25 жовтня, якщо проект закону був прийнятий до розгляду після повторного подання Кабінетом Міністрів) року, що передує плановому¹⁴¹.

У разі, якщо бюджетний період не співпадає з календарним роком, строки розгляду встановлюються процедурним рішенням Верховної Ради.

Перше читання проекту закону про Державний бюджет України починається з доповіді Голови Комітету Верховної Ради з питань бюджету щодо висновків та пропозицій до проекту закону.

В обговоренні цього питання слово для виступу надається:

- представникам комітетів Верховної Ради за письмовими заявами,
- представникам депутатських фракцій,
- народним депутатам,
- представникам Кабінету Міністрів,
- представникам Рахункової палати¹⁴².

Розгляд проекту закону про Державний бюджет України на наступний рік у першому читанні проводиться за процедурою повного обговорення¹⁴³. Процедура повного обговорення питань на пленарному засіданні включає:

¹⁴⁰ Бюджетний кодекс України, ч.2 ст. 40;

¹⁴¹ Регламент Верховної Ради, ч.1 ст.152;

¹⁴² Бюджетний кодекс України, ч.1 ст. 41; Регламент Верховної Ради, ч.ч.2-5 ст.152;

¹⁴³ Регламент Верховної Ради, ч.4 ст.152;

1. Доповідь Голови Комітету Верховної Ради з питань бюджету, запитання доповідачу і відповіді на них;
2. Співдоповідь визначеного головним комітетом співдоповідача, запитання співдоповідачу і відповіді на них;
3. Виступи народних депутатів – членів головного комітету з оголошенням та обґрунтуванням окремої думки, якщо вона не була надана народним депутатам разом з висновком відповідного комітету чи тимчасової спеціальної комісії;
4. Виступи по одному представнику від кожного комітету;
5. Виступи представників депутатських фракцій, народних депутатів;
6. Оголошення головуєчим на пленарному засіданні про припинення обговорення та повідомлення про кількість промовців, які виступили і які записались на виступ;
7. Заключне слово доповідача і співдоповідача (співдоповідачів);
8. Уточнення та оголошення головуєчим на пленарному засіданні пропозицій, які надійшли щодо обговорюваного питання і будуть ставитись на голосування¹⁴⁴.

Після завершення розгляду законопроекту в першому читанні висновки та пропозиції до проекту закону про Державний бюджет голосуються в цілому. Якщо позитивне рішення не прийнято, відбувається постатейне голосування. Під час постатейного голосування пропозицій першими ставляться на голосування ті пропозиції, які Комітет з питань бюджету, пропонує відхилити і на розгляді та голосуванні яких наполягають ініціатори їх внесення.

У разі, якщо народні депутати – ініціатори внесення пропозицій, які Комітетом з питань бюджету пропонується відхилити, не наполягають на їх розгляді, голосування щодо них не проводиться.

Голосування пропозицій, які Комітет з питань бюджету пропонує відхилити, і на розгляді яких наполягають ініціатори їх внесення, проводиться щодо кожної пропозиції окремо.

Після розгляду пропозицій проводиться постатейне голосування пропозицій, які Комітет з питань бюджету пропонує врахувати. Якщо у

¹⁴⁴ Регламент Верховної Ради, ст. 30;

народних депутатів немає зауважень, пропозиції, які комітет, до предмета відання якого належать питання бюджету, пропонує врахувати, ставляться на голосування разом у цілому.

У разі, якщо під час постатейного голосування пропозицій показники бюджету, які містить підготовлений до першого читання проект закону про Державний бюджет України на наступний рік, залишаються збалансованими, Верховна Рада може прийняти рішення про прийняття його за основу в першому читанні.

У разі, якщо під час постатейного голосування пропозицій показники бюджету стають розбалансованими, Верховна Рада направляє законопроект про Державний бюджет на наступний рік до Комітету з питань бюджету для підготовки на повторне перше читання¹⁴⁵.

Прийняття рішення щодо висновків та пропозицій до проекту закону про Державний бюджет вважається прийняттям проекту закону про Державний бюджет у першому читанні¹⁴⁶. Висновки та пропозиції до проекту закону про Державний бюджет України на наступний рік вважаються прийнятими, а проект закону вважається прийнятим у першому читанні, якщо на їх підтримку проголосувала більшість народних депутатів від конституційного складу Верховної Ради¹⁴⁷.

Схвалені Верховною Радою висновки та пропозиції Комітету з питань бюджету набувають статусу бюджетних висновків Верховної Ради¹⁴⁸.

ПІДГОТОВКА ПРОЕКТУ ЗАКОНУ ПРО ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ НА ДРУГЕ ЧИТАННЯ

Після прийняття проекту закону про Державний бюджет України у першому читанні Кабінет Міністрів у двотижневий термін готує і подає не пізніше 3 листопада (8 листопада, якщо проект бюджету був прийнятий до розгляду після повторного подання Кабінетом Міністрів) проект закону про Державний бюджет України, доопрацьований відповідно до Бюджетних висновків Верховної Ради, і порівняльну таблицю щодо їх врахування із вмотивованими поясненнями щодо неврахованих пропозицій.

¹⁴⁵ Регламент Верховної Ради, ч.8-14 ст.152;

¹⁴⁶ Бюджетний кодекс України, ч.2 ст. 41; Регламент Верховної Ради, ч.8,9 ст.152;

¹⁴⁷ Регламент Верховної Ради, ч.7 ст.152;

¹⁴⁸ Бюджетний кодекс України, ч.2 ст. 41;

Комітет Верховної Ради з питань бюджету протягом 3-х днів після внесення проекту закону про Державний бюджет на друге читання готує висновки щодо розгляду проекту закону про Державний бюджет України у другому читанні¹⁴⁹.

Вимоги до оформлення проекту закону про Державний бюджет для розгляду у другому читанні

Доопрацьований до другого читання проект закону про Державний бюджет має містити текстові статті та показники, які пропонувались Кабінетом Міністрів у першому читанні, або схвалені бюджетними висновками Верховної Ради. У разі, якщо Кабінет Міністрів пропонує нові текстові статті, до них додається детальне обґрунтування їх необхідності.

Ці вимоги щодо цифрових показників можуть бути змінені виключно у випадку, якщо основні прогностичні макропоказники економічного і соціального розвитку України на наступний бюджетний період, покладені в основу проекту Державного бюджету, змінилися на час розгляду в другому читанні більше ніж на 2%. Проект закону про Державний бюджет, підготовлений Кабінетом Міністрів з порушенням цих вимог, повертається Кабінету Міністрів на доопрацювання і подається ним на повторне друге читання у тижневий термін з дня прийняття Верховною Радою відповідного рішення¹⁵⁰.

РОЗГЛЯД ПРОЕКТУ ЗАКОНУ ПРО ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ У ДРУГОМУ ЧИТАННІ

Друге читання проекту закону про Державний бюджет передбачає в першу чергу затвердження:

- загального обсягу дефіциту (профіциту);
- загального обсягу доходів і видатків Державного бюджету;
- розміру мінімальної заробітної плати;
- рівня забезпечення прожиткового мінімуму на плановий бюджетний період з подальшим постатейним голосуванням проекту закону про Державний бюджет¹⁵¹.

¹⁴⁹ Бюджетний кодекс України, ч.1,4 ст. 42; Регламент Верховної Ради, ч.1-2 ст.153;

¹⁵⁰ Бюджетний кодекс України, ч.2-3 ст. 42;

¹⁵¹ Бюджетний кодекс України, абц.2 ч.2 ст. 43;

При розгляді проекту закону про Державний бюджет у другому читанні пропозиції народних депутатів, комітетів Верховної Ради, депутатських фракцій щодо змін до проекту закону про Державний бюджет не розглядаються, крім висновків Комітету Верховної Ради з питань бюджету щодо розгляду проекту закону про Державний бюджет у другому читанні, в тому числі щодо врахування Кабінетом Міністрів бюджетних висновків Верховної Ради при підготовці проекту закону про Державний бюджет України до другого читання¹⁵².

Друге читання розпочинається з доповіді Міністра фінансів України щодо доопрацьованого з урахуванням бюджетних висновків Верховної Ради проекту закону про Державний бюджет. Голова Комітету Верховної Ради з питань бюджету доповідає висновки Комітету з питань бюджету щодо врахування Кабінетом Міністрів бюджетних висновків Верховної Ради при підготовці проекту закону про Державний бюджет до другого читання¹⁵³.

Після доповідей Міністра фінансів України та Голови Комітету Верховної Ради з питань бюджету, слово для виступу надається представникам депутатських фракцій. Після закінчення виступів представників депутатських фракцій Верховна Рада переходить до постатейного голосування проекту закону про Державний бюджет.

За результатами постатейного голосування проекту закону про Державний бюджет України на наступний рік Верховною Радою може бути прийнято рішення про:

1. прийняття законопроекту в другому читанні;
2. направлення його до Кабінету Міністрів для підготовки на повторне друге читання¹⁵⁴.

В обов'язковому порядку повинні бути прийняті у другому читанні і не підлягають розгляду у третьому читанні:

- загальний обсяг дефіциту (профіциту);
- загальний обсяг доходів і видатків Державного бюджету;
- розмір мінімальної заробітної плати;

¹⁵² Бюджетний кодекс України, ч.1 ст. 43;

¹⁵³ Регламент Верховної Ради, ч.4-5 ст.153; Бюджетний кодекс України, ч.2 ст. 43;

¹⁵⁴ Регламент Верховної Ради, ч.6-8 ст.153;

- рівень забезпечення прожиткового мінімуму на наступний бюджетний період;
- обсяг міжбюджетних трансфертів;
- інші положення, необхідні для формування місцевих бюджетів¹⁵⁵.

Друге читання проекту закону про Державний бюджет завершується не пізніше 20 листопада року, що передує плановому¹⁵⁶. Статті проекту закону про Державний бюджет, не прийняті у другому читанні, переносяться на розгляд у третьому читанні¹⁵⁷. Після прийняття проекту закону про Державний бюджет України на наступний рік у другому читанні внесення до нього нових пропозицій та поправок не допускається, їх розгляд не проводиться¹⁵⁸.

ПІДГОТОВКА ПРОЕКТУ ЗАКОНУ ПРО ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ НА ТРЕТЄ ЧИТАННЯ

Після прийняття проекту закону про Державний бюджет України на наступний рік у другому читанні Комітет з питань бюджету не пізніше 25 листопада року, що передує плановому, готує його до третього читання з урахуванням пропозицій, підтриманих Верховною Радою у другому читанні.

Комітет з питань бюджету, готує висновки і пропозиції щодо розбіжностей у визначенні доходів, видатків, а також дефіциту Державного бюджету України, які виникли в результаті внесення змін до проекту закону у другому читанні і готує порівняльну таблицю¹⁵⁹.

РОЗГЛЯД ПРОЕКТУ ЗАКОНУ ПРО ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ У ТРЕТЬОМУ ЧИТАННІ

Третє читання проекту закону про Державний бюджет починається з доповіді Голови Комітету Верховної Ради з питань бюджету та співповіді Міністра фінансів України щодо:

¹⁵⁵ Бюджетний кодекс України, ч.3 ст. 43;

¹⁵⁶ Регламент Верховної Ради, ч.3 ст.153; Бюджетний кодекс України, ч.3 ст. 43;

¹⁵⁷ Бюджетний кодекс України, ч.4 ст.43; Регламент Верховної Ради, ч.10 ст.153;

¹⁵⁸ Регламент Верховної Ради, ч.2 ст.154;

¹⁵⁹ Регламент Верховної Ради, ч.1-2 ст.154; Бюджетний кодекс України, ч.1 ст. 44;

1. Висновків стосовно тих статей законопроекту, які були змінені після врахування при підготовці до третього читання не прийнятих у другому читанні статей проекту закону про Державний бюджет і врахування яких призвело до необхідності внесення змін до інших статей проекту закону, прийнятих у другому читанні;
2. Пропозиції Комітету з питань бюджету стосовно уточнення статей проекту закону, до яких пропонується внести зміни з метою збалансування доходів і видатків для досягнення затвердженого дефіциту Державного бюджету на наступний рік¹⁶⁰.

Після доповіді Голови Комітету з питань бюджету та співповіді Міністра фінансів Верховна Рада проводить голосування пропозицій Комітету з питань бюджету щодо статей проекту закону про Державний бюджет, що не були прийняті у другому читанні, та щодо закону в цілому.

У разі, якщо рішення про схвалення закону про Державний бюджет із запропонованими пропозиціями Комітету з питань бюджету в цілому не прийнято, проводиться голосування по кожній запропонованій Комітетом пропозиції¹⁶¹.

У разі неприйняття проекту закону про Державний бюджет на наступний рік у цілому цей проект закону за рішенням Верховної Ради направляється на повторне третє читання з визначенням строків його наступного розгляду на пленарному засіданні Верховної Ради. Якщо таке рішення не прийнято, проект закону про Державний бюджет на наступний рік вважається відхиленим. У такому випадку, а також у разі неприйняття зазначеного законопроекту у повторному третьому читанні Верховна Рада приймає рішення (з установленням строків) щодо підготовки Кабінетом Міністрів нового проекту закону про Державний бюджет на наступний рік¹⁶².

Закон про Державний бюджет приймається Верховною Радою до 1 грудня року, що передує плановому¹⁶³.

¹⁶⁰ Регламент Верховної Ради, ч.3 ст.154;

¹⁶¹ Бюджетний кодекс України, ч.3-4 ст. 44; Регламент Верховної Ради, ч.4-5 ст.154;

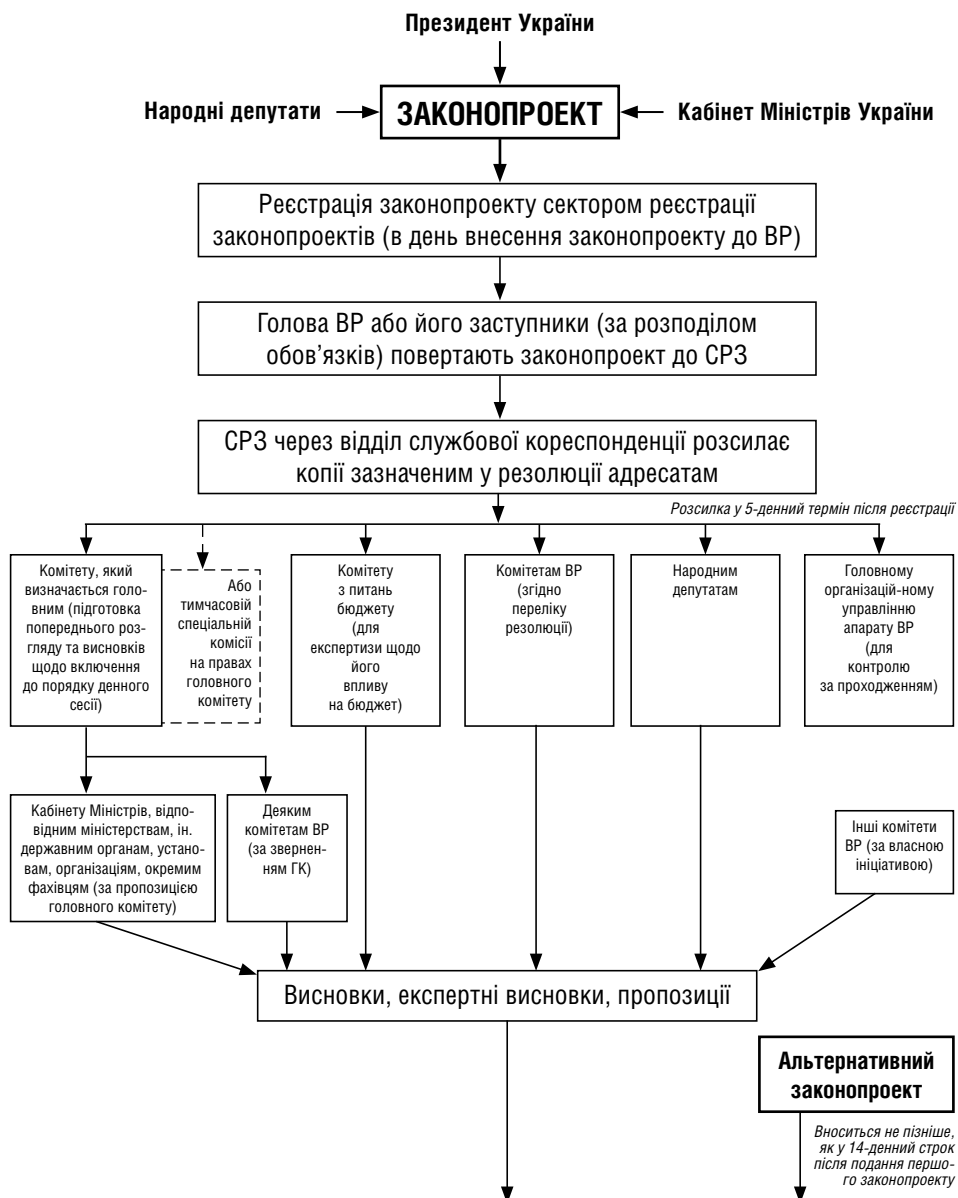
¹⁶² Регламент Верховної Ради, ч.6 ст.154;

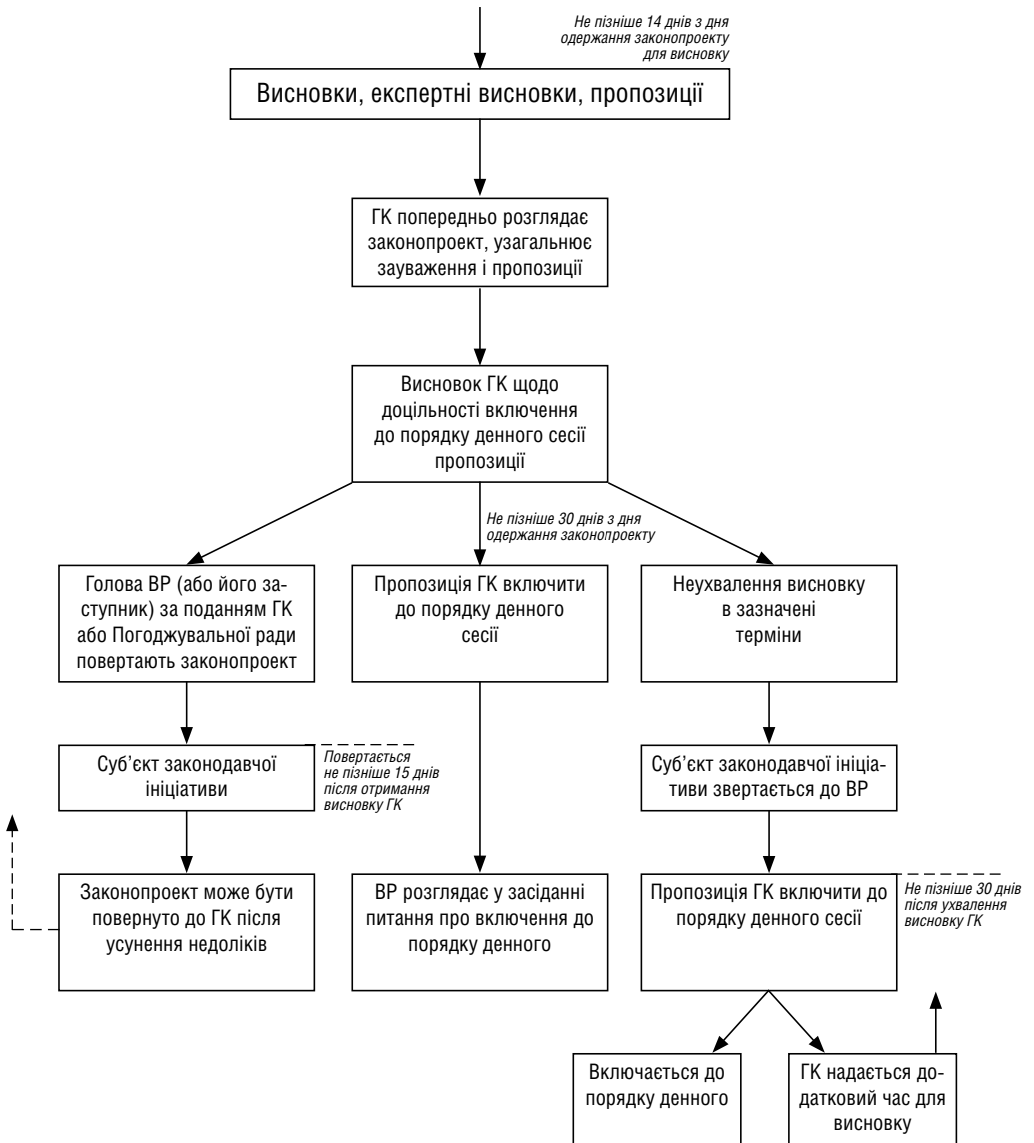
¹⁶³ Бюджетний кодекс України, ч.5 ст. 44;

ДОДАТКИ

(СХЕМИ)

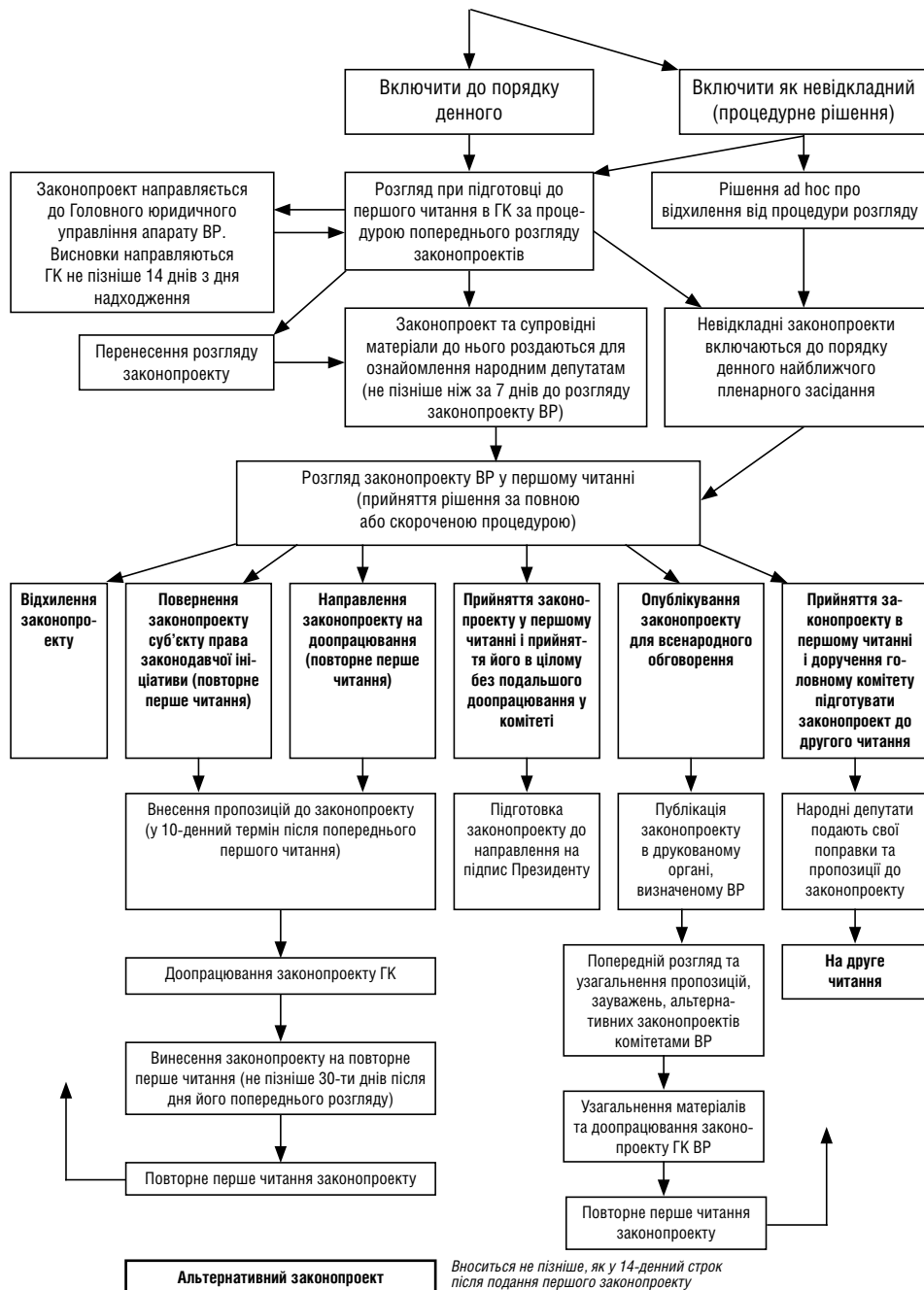
Реєстрація та внесення законопроекту на розгляд Верховної Ради

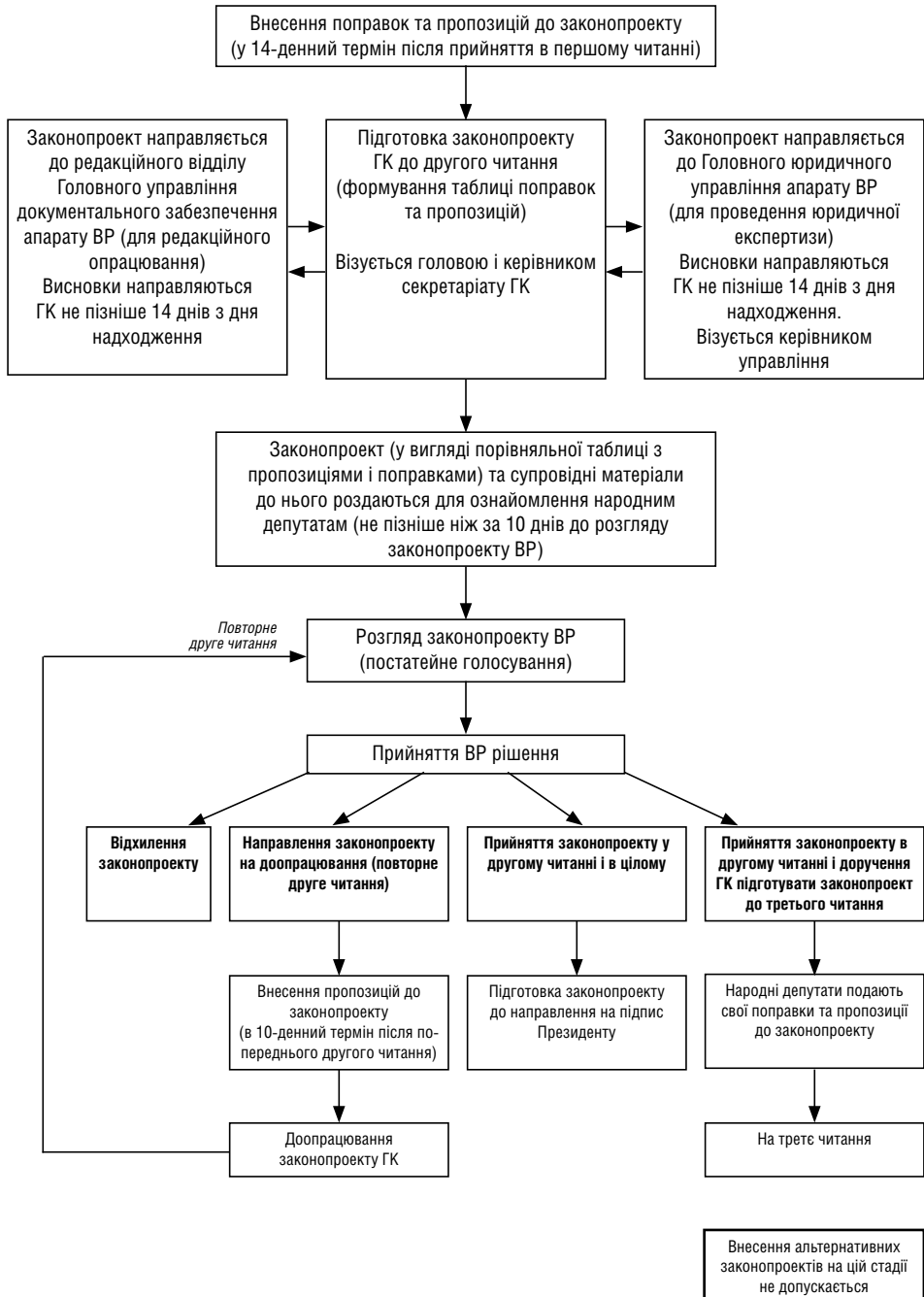

Скорочення: ГК – головний комітет
 БК – Комітет з питань бюджету
 СРЗ – сектор реєстрації законопроектів

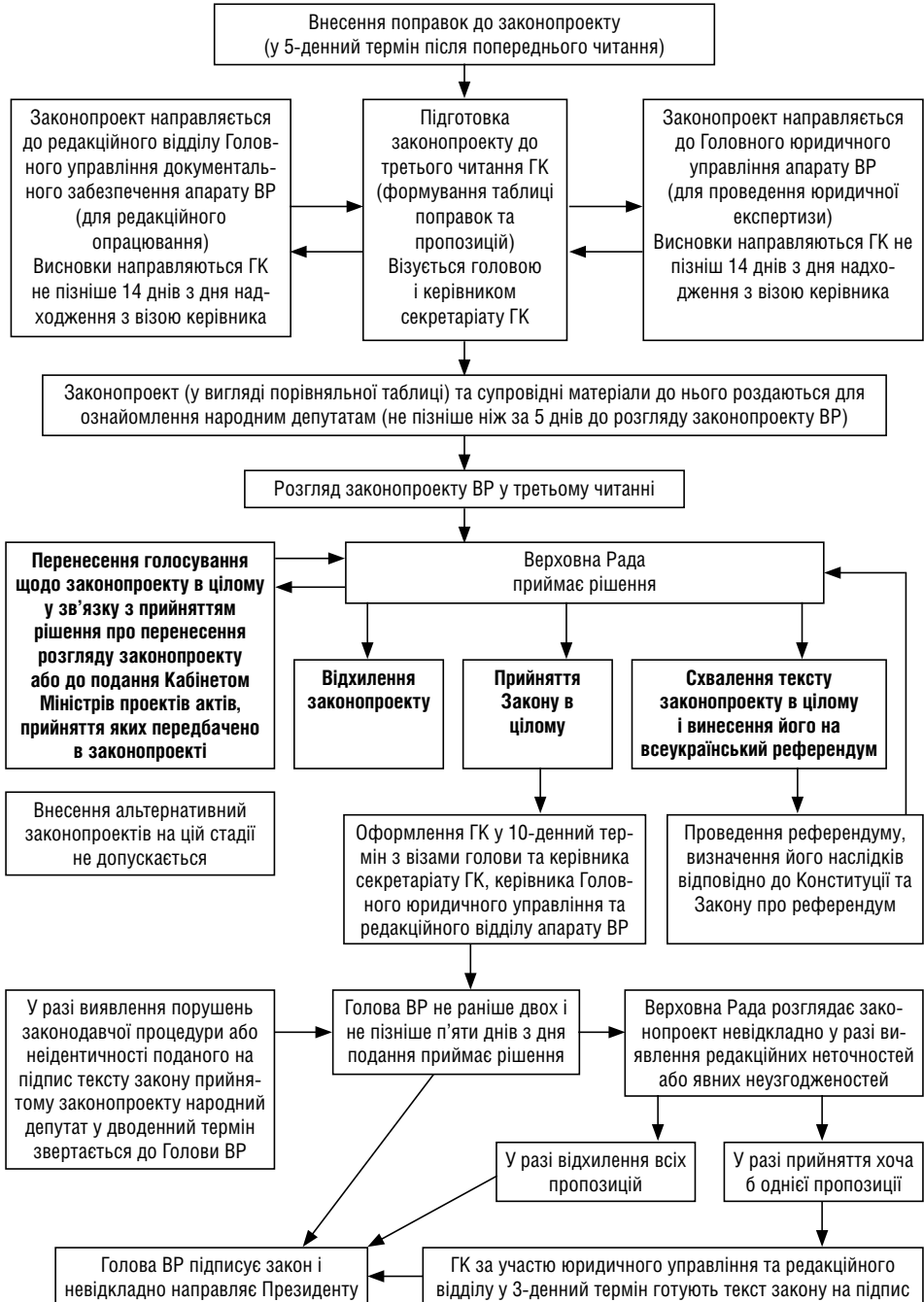
Перше читання законопроекту – обговорення основних принципів, положень, критеріїв, структури законопроекту та прийняття його за основу

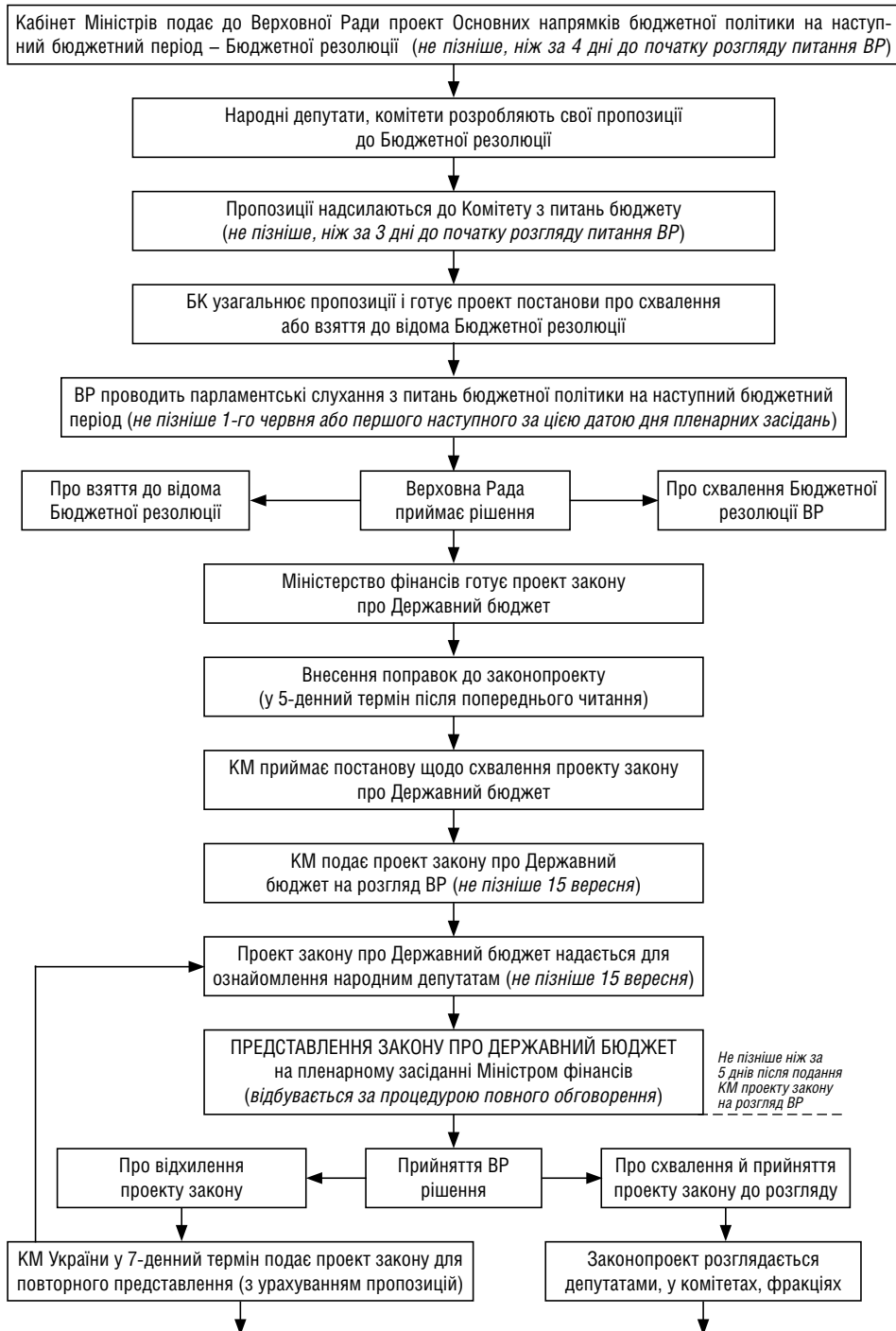
Друге читання законопроекту – постатейне обговорення і прийняття у другому читанні

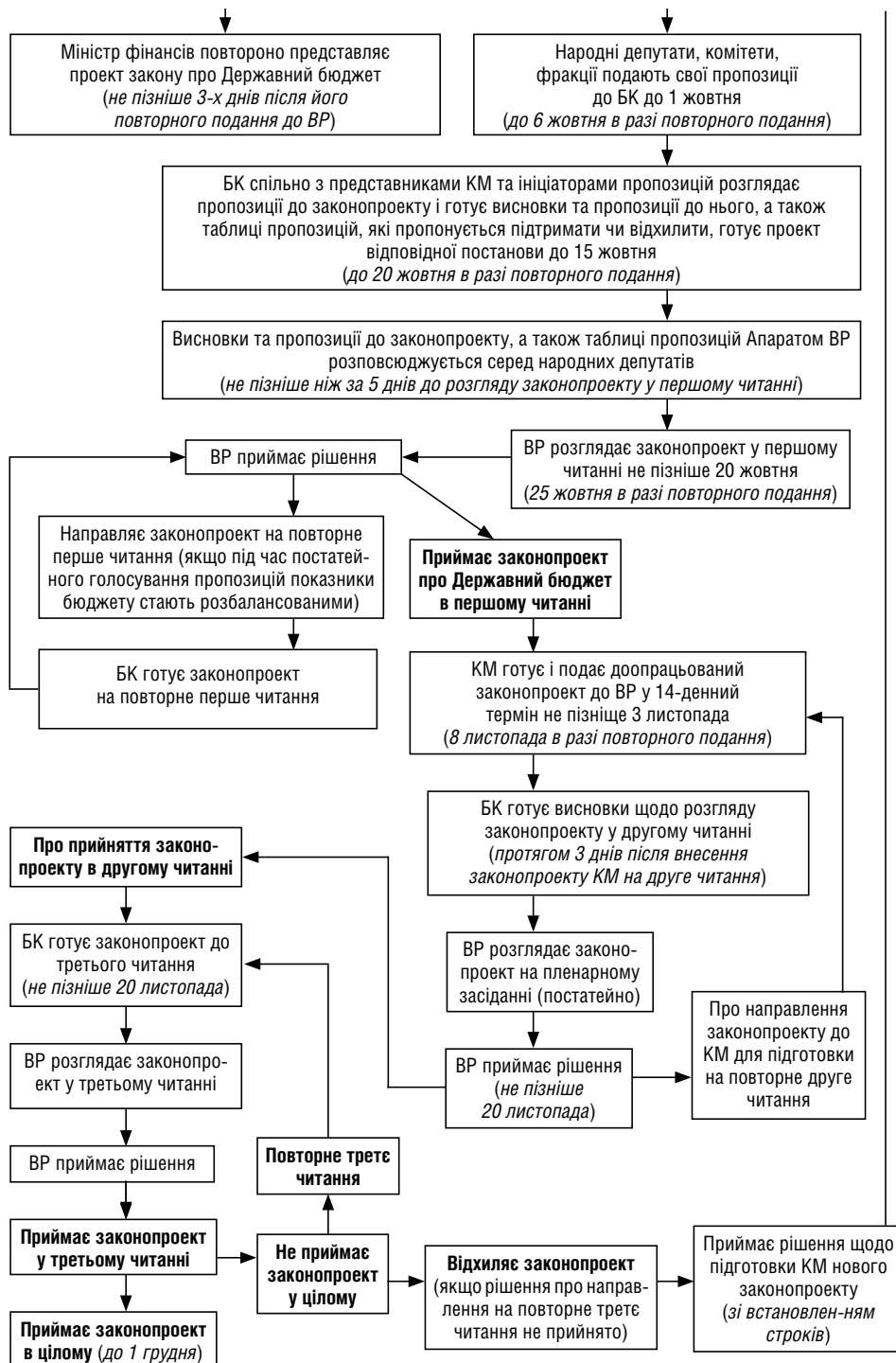
Третє читання законопроекту – прийняття законопроекту, який потребує доопрацювання та узгодження, в цілому

Процедура прийняття закону про державний бюджет

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ЗАКОНОДАВЧОГО ПРОЦЕСУ

Розгляд Закону Президентом України Набрання законом чинності

